

Sociálně-právní ochrana dětí v praxi

Bc. Pavlína Bušínová

Diplomová práce
2014

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

INSTITUT
MEZIOBOROVÝCH STUDIÍ BRNO

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Institut mezioborových studií Brno
akademický rok: 2012/2013

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: Bc. Pavlína BUŠINOVÁ
Osobní číslo: H118393
Studijní program: N7507 Specializace v pedagogice
Studijní obor: Sociální pedagogika

Téma práce: Sociálně-právní ochrana dětí v praxi

Zásady pro vypracování:

Zadané a zvolené téma bude zpracováno podle pokynů obsažených v materiálu IMS "Metodika psaní odborného textu a výzkum v sociálních vědách" (IMS 2009). Případně podle dalších materiálů, z nichž některé jsou obsaženy v literatuře připojené k tomuto studijnímu textu. Zejména bude dbáno na dodržování zásad publikační etiky a pravidel společenskovedního výzkumu. Průběžné práce budou pravidelně konzultovány s vedoucím diplomové práce.

S vědomím těchto zásad a pravidel a po konzultaci s vedoucím bude práce zaměřena:

- na práci sociálního pracovníka orgánu sociálně-právní ochrany dětí v systému veřejné správy v současnosti v ČR,
- na profesionální práci s klienty,
- na připravovanou novelu zákona o sociálně-právní ochraně dětí.

Součástí práce bude výzkum zaměřený na zjištění názoru profesionálních pracovníků na danou problematiku.

Rozsah diplomové práce:

Rozsah příloh:

Forma zpracování diplomové práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

KOPŘIVA, K.: Lidský vztah jako součást profese. Praha: Portál 1997

KOVARÍK, J., a kol. Náhradní rodinná péče v praxi. Praha: Portál 2000

MATĚJČEK, Z.: Co děti nejvíce potřebují. Praha: Portál 1995

MATOUŠEK, O. a kol. : Základy sociální práce. Praha: Portál 2001

PEMOVÁ, T., PTÁČEK, R.: Sociálně-právní ochrana dětí pro praxi. Praha: Grada Publishing 2012

ÚLEHLA, I.: Umění pomáhat. Písek: Renesance 1996

Vedoucí diplomové práce:

PhDr. Alena Plšková

Katedra sociální pedagogiky

Datum zadání diplomové práce:

30. listopadu 2012

Termín odevzdání diplomové práce:

31. března 2014

V Brně dne 30. listopadu 2012

prof. PhDr. Pavel Mühlpachr, Ph.D.
vedoucí ústavu

doc. PhDr. Miloslav Jůzl, Ph.D.
vedoucí katedry

PROHLÁŠENÍ AUTORA DIPLOMOVÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že

- odevzdáním diplomové práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby¹⁾;
- беру на ве́домии, же дипломова́я пра́це буде уложена в электрониче́ской подо́бе в университетни́м информа́ци́ннм систе́му досту́пна́ к пре́зента́ци́ннму на́гляде́ни́у;
- na moji diplomovou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3²⁾;
- podle § 60³⁾ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60³⁾ odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – diplomovou práci – nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování diplomové práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky diplomové práce využít ke komerčním účelům.

Bc. PAVLÍNA BUŠINOVÁ
.....
Jméno, příjmení studenta

V Brně 19. 3. 2014

.....
Podpis

1) zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování závěrečných prací:

(1) Vysoká škola nevydělčně zveřejňuje disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výsledku obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy.

(2) Disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce odevzdané uchazečem k obhajobě musí být též nejméně pět pracovních dnů před konáním obhajoby zveřejněny k nahlázení veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě pracoviště vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejněné práce pořizovat na své náklady výpisy, opisy nebo rozmnoženiny.

(3) Platí, že odevzdáním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.

2) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3:

(3) Do práva autorského také nezasahuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, užije-li nikoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu, k výuce nebo k vlastní potřebě dílo vytvořené zákem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacího zařízení (školní dílo).

3) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:

(1) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (§ 35 odst. 3). Odpírá-li autor takového díla udělit svolení bez vážného důvodu, mohou se tyto osoby domáhat nahrazení chybějícího projevu jeho vůle u soudu. Ustanovení § 35 odst. 3 zůstává nedotčeno.

(2) Není-li sjednáno jinak, může autor školního díla své dílo užít či poskytnout jinému licenci, není-li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy nebo školského či vzdělávacího zařízení.

(3) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla z výdělku jim dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřeně přispěl na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložily, a to podle okolností až do jejich skutečné výše; přitom se přihlédne k výši výdělku dosaženého školou nebo školským či vzdělávacím zařízením z užití školního díla podle odstavce 1.

ABSTRAKT

Tématem diplomové práce je „Sociálně-právní ochrana dětí v praxi“. Práci jsem rozdělila na teoretickou a praktickou část. V teoretické části se zabývám povinnostmi a právy orgánů sociálně-právní ochrany dětí a činnostmi sociálních pracovníků. Zaměřuji se na popis některých metod sociální práce, které z přijaté novely zákona o sociálně-právní ochraně dětí od 1.1.2013 vyplývají. Pozornost jsem věnovala systému o ohrožené děti a náhradní rodinné péči. V praktické části jsem provedla dotazníkový výzkum, ve kterém jsem zjišťovala spokojenost odborných pracovníků na oddělení sociálně-právní ochrany dětí s předmětnou novelou.

Klíčová slova:

Sociálně-právní ochrana dětí, sociální pracovník, metody sociální práce, vyhodnocování situace dítěte a jeho rodiny, individuální plán, případová konference, ohrožené dítě, rodiče, novela zákona.

ABSTRACT

The Theme of the Thesis is social-legal child protection in practice. The Work Of I divided into theoretical and practical part. In the theoretical part I am engaged by obligations and rights bodies of social-legal protection of children, and that is the activity of the social workers. In focus on the description of some methods of social work of the adopted amendment of the Act on social and legal protection of children from 1.1.2013 result. I paid attention to vulnerable children system and substitute Family Care. In the practical part I questionnaire carried of research, in which I examined the satisfaction of professional staffs in the Department social-legal protection of children with the adoption of the amendment.

Keywords:

The social-legal protection of children, social worker, methods of social work, the evaluation of the situation of child and his family, individual plan, case of Conference, the affected child, the parents, the amendment of the Act

Děkuji paní PhDr. Aleně Plškové za odborné vedení práce a metodickou pomoc při zpracování mé diplomové práce. Také bych chtěla poděkovat členům své rodiny za trpělivost a morální podporu, kterou mi poskytli při zpracování diplomové práce a které si nesmírně vážím.

Bc. Pavlína Bušínová

Prohlašuji, že odevzdaná verze diplomové práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

OBSAH

ÚVOD	8
I TEORETICKÁ ČÁST	11
1 ORGÁN SOCIÁLNĚ-PRÁVNÍ OCHRANY DĚTÍ V ČESKÉ REPUBLICĚ	12
1.1 HISTORICKÝ VÝVOJ POSTAVENÍ DÍTĚTE VE SPOLEČNOSTI.....	12
1.2 POVINNOSTI A PRÁVA ORGÁNŮ SOCIÁLNĚ-PRÁVNÍ OCHRANY DĚTÍ	14
2 PROFESIONÁLNÍ PRÁCE S KLIENTY	24
2.1 PROFESIONÁLNÍ SOCIÁLNÍ PRACOVNÍK	24
2.2 RIZIKA V POMÁHAJÍCÍ PROFESI	29
2.3 KLIENTI A JEJICH POSTAVENÍ V SYSTÉMU OSPOD	32
3 NOVELA ZÁKONA Č. 359/1999 SB., O SOCIÁLNĚ-PRÁVNÍ OCHRANĚ DĚTÍ ÚČINNÁ OD 1.1.2013	36
3.1 ČINNOST ORGÁNU SOCIÁLNĚ-PRÁVNÍ OCHRANY DĚTÍ	36
3.2 NÁHRADNÍ RODINNÁ PÉČE	45
II PRAKTICKÁ ČÁST	54
4 VÝZKUMNÉ ŠETŘENÍ	55
4.1 METODY, CÍLE VÝZKUMU A STANOVENÍ HYPOTÉZ.....	55
4.2 VÝBĚR RESPONDENTŮ	57
4.3 VLASTNÍ VÝZKUM	57
4.4 ANALÝZA A PREZENTACE VYSLEDKŮ VÝZKUMU	57
ZÁVĚR	70
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	72
SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK	76
SEZNAM GRAFŮ	77
SEZNAM PŘÍLOH	78

ÚVOD

Deklarace práv dítěte, přijatá Valným shromážděním Organizace Spojených národů 20. listopadu 1959 a Úmluva o právech dítěte přijatá v roce 1989, deklarují, že rodina jako základní jednotka společnosti a přirozené prostředí pro růst a blaho všech svých členů a zejména dětí, musí mít nárok na potřebnou ochranu a takovou pomoc, aby mohla plnit svou úlohu ve společnosti. Zájem dítěte musí být předním hlediskem při jakékoli činnosti týkající se dětí. Dítě tak ve smyslu těchto mezinárodních dokumentů potřebuje pro svou tělesnou a duševní nezralost zvláštní záruky, péči a odpovídající právní ochranu před narozením a po něm.¹

Listina základních práv a svobod, která je součástí ústavního pořádku České republiky, v článku 32 ustanovuje rodičovství a rodinu pod ochranu zákona a dětem a mladistvým zaručuje zvláštní ochranu.²

Tuto zvláštní záruku právní ochrany poskytuje stát, a to zejména prostřednictvím orgánu sociálně-právní ochrany dětí spolu s dalšími institucemi, které jsou zejména z oblasti školské, zdravotní, občanskoprávní a trestní. Sociálně-právní ochrana dítěte má zajišťovat práva dítěte na život a jeho příznivý vývoj. Stejně tak má představovat ochranu dítěte před jakýmkoliv tělesným či duševním násilím, zanedbáváním a zneužíváním.

Zákony však také respektují jeden ze základních principů fungování rodiny, což je právo rodičů na rodičovskou výchovu a péči o děti. Rodiče, kteří pečují o své děti, mají právo na pomoc státu. Jakékoliv zasahování do soukromí a rodinného života ze strany státu je možné, až v případě, jestliže rodiče nebo osoby odpovědné za výchovu dětí o to požádají a nebo se o děti nemohou nebo nechtějí starat.

Zásadní změny do právní úpravy sociálně-právní ochrany dětí přinesla novelizace odvětví provedená zákonem č. 401/2012 Sb., kterým se mění zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších právních předpisů, a další související zákony. Novela je účinná od 1. ledna 2013. Reforma sociálně-právní ochrany dětí tak předstihla zásadní úpravu českého soukromého práva o celý rok, kterou je zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, účinný od 1. ledna 2014. Novela zákona o sociálně-právní ochraně dětí je součástí celkové reformy vedoucí ke zkvalitnění systému péče o ohrožené děti. Reforma se zaměřuje zejména na vytvoření podmínek pro výchovu dítěte v jeho přirozeném prostředí nebo v náhradním rodinném prostředí. Vytvořila

¹ Sdělení Federálního ministerstva zahraničních věcí č. 104/1991 Sb., o Úmluvě o právech dítěte

² Listina základních práv a svobod č. 2/1993 Sb.

alternativní řešení, aby děti nebyly nadměrně umisťovány do institucionální péče, a to profesionalizací pěstounské péče. Důraz je kladen také na prevenci a sanaci rodiny. Cílem reformy je i zvýšení kvality systému zavedením standardů kvality v sociálně-právní ochraně dětí a sjednocením postupů sociálních pracovníků sociálně-právní ochrany dětí. Mezi hlavní principy sociálně-právní ochrany dětí patří nejlepší zájem, prospěch a blaho dětí, ochrana rodičovství a rodiny a vzájemné právo rodičů a dětí na rodičovskou výchovu a péči. Sociálně-právní ochrana se poskytuje všem dětem bez rozdílu, bez jakékoliv diskriminace podle rasy, barvy pleti, pohlaví, jazyka, náboženství, politického nebo jiného smýšlení, národnostního, etnického nebo sociálního původu. Základním pravidlem pro orgány sociálně-právní ochrany je prevence a případně pak sanace rodiny. Sociální pracovníci mají různé nástroje a metody, jak v případě potřeby mohou nebo by měli s rodinou pracovat. Novela zákona se zaměřila také na pobytová zařízení, kam děti bývají v případě, že nemohou vyrůstat u svých biologických rodičů, umisťovány. Cílem reformy bylo vytvořit systém zaměřený na síť preventivních a terénních služeb a kvalitní náhradní péči.

Podle etických zásad sociálních pracovníků je sociální práce založena na hodnotách demokracie, lidských právech a sociální spravedlnosti. Sociální pracovníci proto dbají na dodržování lidských práv u skupin a jednotlivců tak, jak jsou vyjádřeny v dokumentech relevantních pro praxi sociálního pracovníka, a to především ve Všeobecné deklaraci lidských práv, Chartě lidských práv Spojených národů a v Úmluvě o právech dítěte a dalších mezinárodních deklaracích a úmluvách. Dále se řídí Ústavou, Listinou základních práv a svobod a dalšími zákony tohoto státu, které se od těchto dokumentů odvíjejí. Sociální pracovník musí také dbát na zvyšování prestiže svého povolání, musí se snažit o zvýšení si odborné úrovně sociální práce a uplatňování nových přístupů a metod.

Česká republika byla kritizována mezinárodními organizacemi za nedostatečnou práci sociálních pracovníků a prevenci, kdy často v důsledku toho zbytečně docházelo k odebrání dětí z rodin. Přijatá novela tedy klade důraz na včasnou pomoc ohroženým rodinám a zvyšuje podporu pěstounské péče. Novela umožňuje kvalitnější systém sociálně-právní ochrany dětí. Nastavuje závazné postupy a metody pro orgány sociálně-právní ochrany dětí. Zvýšila podporu pěstounské péče a přinesla rozvoj náhradní rodinné péče.

Svojí diplomovou prací chci poukázat na složitost sociální práce v oblasti sociálně-právní ochrany dětí, na obtížnost realizace některých ustanovení v praxi a také chci přispět případným návodem na sociální práci pro nové sociální pracovníky v této oblasti,

a to s vědomím, že nelze veškeré praktické otázky a postupy v sociálně-právní ochraně v této práci obsáhnout. Zaměřuji se zejména na nové povinnosti, které z novely zákona vyplývají.

Cílem práce bylo zjistit, jaké názory mají sociální pracovníci na novelu zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů, kteří v oblasti sociálně-právní ochrany dětí pracují.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 ORGÁN SOCIÁLNĚ-PRÁVNÍ OCHRANY DĚTÍ V ČESKÉ REPUBLICE

„Sociální práce se stala etablovanou disciplínou až ve 20. století. Dnes má svůj etický kodex, metodiku práce s klientem, formální způsob výuky a je silně finančně a organizačně navázána na státní správu.“³

V této kapitole uvedu menší exkurz do historie postavení dítěte ve společnosti a následně se zaměřím na to, jak se vyvíjela sociálně-právní ochrana dětí v naší zemi, která má za úkol intervenovat ve prospěch nezletilých dětí. S ohledem na postavení a historický vývoj mezilidských vztahů se budu také zabývat některými patologickými jevy, které v naší společnosti bohužel stále přetrvávají.

Laca uvádí, že sociálně-patologické jevy se dotýkají každého jednotlivce ve společnosti. Tím, že existují, jsou nebezpečné a představují ohrožení a nestabilitu celé společnosti. Je důležité předcházet sociálně-patologickým jevům, a to tak, že budeme respektovat společné dobro.⁴

1.1 Historický vývoj postavení dítěte ve společnosti

Postavení dětí ve společnosti nebylo zpočátku příznivé. Násilí a hrubé zacházení s dětmi se objevovalo již ve starověké Spartě, kdy byly postižené a nechtěné děti shazovány ze skály do propasti. Také byly často usmrcovány jako oběti božstvu. V té době byla moc otce nad životem a smrtí svých dětí bez hranic. Otec měl právo dítě do rodiny vůbec nepřijmout nebo jej mohl prodat do otroctví případně i zabít. Tomuto krutému zacházení s dětmi bylo zamezeno až v roce 313, kdy byl vydán Edikt milánský, jímž bylo uznáno křesťanství státním náboženstvím. Asi ve 4. stol. n.l. byl v Cařihradě zřízen útulek pro odložené děti. Ve středověku byly v kláštorech zřizovány útulky a byly zde přijímány opuštěné děti, o které bylo postaráno. Již tehdy byla možnost zajistit rodičům anonymitu, kteří své novorozené dítě odložili. V klášteře byla zřízena otáčedla, tzv. torna, do kterého byl novorozenec vložen. V 16. století dochází ke zlepšení pohledu na péči o děti. Tu měly zajišťovat zejména obce, ale největší podíl na péči o děti byl realizován díky dobročinnosti.

³ Matoušek, O. a kol.: *Základy sociální práce*. Praha: Portál 2012, s. 189

⁴ Laca, S.: *Výchova – Rodina – Hodnoty*. Institut mezioborových studií, Brno 2013, s. 40

Problém společnosti řešit otázku opuštěných dětí nastal začátkem 19. stol., a to s rozvojem industrializace a také s tím souvisejícím nárůstem patologických jevů. Děti začaly být zneužívány k dětské práci, kdy často pracovaly v továrnách nebo dolech. Společnost musela na tento problém reagovat. Aby byla zajištěna ochrana dětí, byly vydány zákony, které omezily zneužívání dětské práce. Koncem 19. stol. byla práce dětí do 15-ti let zakázána.

Historický vývoj sociálně-právní ochrany dětí v České republice

V roce 1863 byl vydán říšský zákon domovský č. 105 říšského zákoníku, na který navázal zákon chudinský. Tak vznikl základ veřejné správy ve prospěch potřebných jednotlivců a rodin. V roce 1904 se na úřadech začaly zřizovat okresní komise pro péči o mládež, které pomáhaly dětem. Rozdělovaly ošacení a obuv ze sbírek, staraly se o zajištění stravy dětem.⁵

„Skutečně funkční systém sociální péče o nezletilé se však začal vytvářet až bezprostředně před první světovou válkou. Plně se rozvinul po vzniku samostatné republiky.“⁶

Po 1. světové válce v Československu díky válečným sirotkům byla tato pomoc o to markantnější. Vzrostl počet sirotků, a tudíž vzrostl počet ústavů pro osiřelé a opuštěné děti. Od vzniku samostatného Československa, kdy vznikala ministerstva jako samostatné ústřední orgány, se sociálně-právní ochrana dětí dostala do státního zájmu. Rozvoj péče o děti byl však přerušen rokem 1938, ale po dobu okupace okresní péče o mládež fungovala dále. Dále byl vývoj ochrany dětí poznamenán změnou společenských podmínek. V polovině 20. století spočívala sociálně-právní ochrana dětí pouze v tzv. výkonu hromadného poručení a opatrovnictví. V té době, když bylo třeba umístit dítě mimo rodinu, platilo pravidlo umísťovat děti do kolektivní péče. Do náhradní rodiny se děti umísťovaly pouze v případě, že rodina skýtala záruku, že dítě bude vychovááno v lásce k demokratickému státu. Tuto činnost zajišťovaly úřadovny ochrany mládeže při soudech. V té době se již označovala spisová dokumentace vedená na nezletilé dítě jako spis Om, což znamenalo, O mládeži. V roce 1956 byly úřadovny ochrany mládeže zrušeny a působnost byla přenesena opět na národní výbory. Před přijetím zákona č. 359/1999 Sb.,

⁵ Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí. Praha: Linde 2007, s. 9-10

⁶ Lenderová, M.; Rýdl, K.: *Radostné dětství? Dítě v Čechách devatenáctého století*. Praha: Paseka 2006, s. 304

o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů, byla činnost v oblasti sociálně-právní ochrany dětí upravena v zákoně č. 94/1963 Sb., o rodině, ve znění pozdějších právních předpisů.⁷

Od počátku 20. století je sociálně-právní ochrana dětí garantována státem, který ji poskytuje prostřednictvím výkonu státní správy. To znamená, že je poskytována sociálními pracovníky na úřadech s přenesenou působností státní správy. Tedy, konkrétní výkon sociálně-právní ochrany dětí je poskytován dle trvalého místa bydliště nezletilého dítěte, kde je předpoklad, že sociální pracovník bude mít především možnost intenzivně s rodinou pracovat a bude mít také povědomí o daném regionu a jím poskytovaných sociálních služeb.

„Formování sociální práce jako oboru je nekončící proces, během nějž disciplína dohání měnící se společnost, ve které se objevují nové problémy a problémy známé mění svůj význam.“⁸

1.2 Povinnosti a práva orgánů sociálně-právní ochrany dětí

Povinnosti a práva sociálních pracovníků jsou zakotveny v zákoně č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších právních předpisů (dále jen ZSPOD). Tímto zákonem se musí řídit všechny orgány sociálně-právní ochrany dětí (dále jen OSPOD). Sociálně-právní ochrana dětí je odvětví veřejného práva, které je třeba respektovat, neboť je základem ochrany nezletilých dětí stejně jako Listina základních práv a svobod a Úmluva o právech dítěte.

Mezi povinnosti sociálně-právní ochrany dětí patří zejména dbát na nejlepší zájmy a blaho dítěte, na ochranu práv dítěte na příznivý vývoj a řádnou výchovu. Sociálně-právní ochrana se poskytuje všem nezletilým dětem, tj. dětem mladším 18-ti let. Poskytuje se všem bez rozdílu a bez jakékoliv diskriminace.

Ustanovení § 51 odst. 5 ZSPOD ukládá povinnost OSPOD

a) „na žádost poskytnout

1. soudu a správnímu úřadu údaje potřebné pro občanské soudní řízení a správní řízení,

⁷ Špeciánová, Š.: *Sociálně-právní ochrana dětí*. Praha: Vzdělávací institut ochrany dětí, 2007, s. 5-8

⁸ Matoušek, O. a kol.: *Základy sociální práce*. Praha: Portál 2012, s. 153

2. *orgánu činnému v trestním řízení údaje potřebné pro trestní řízení,*
 3. *orgánu sociálního zabezpečení, orgánu pomoci v hmotné nouzi a orgánu státní sociální podpory údaje potřebné pro rozhodování o sociálních dávkách,*
 4. *krajské pobočce Úřadu práce údaje potřebné pro řízení o povolování výkonu činnosti dítěte podle zvláštního právního předpisu,*
 5. *krajské pobočce Úřadu práce údaje potřebné pro podání návrhu soudu na stanovení výživného a návrhu na výkon rozhodnutí, jde-li o výživné na děti svěřené do pěstounské péče nebo předpěstounské péče,*
 6. *zařízení uvedenému v § 29 odst. 1 (školská zařízení pro výkon ústavní výchovy a ochranné výchovy, v domovech pro osoby se zdravotním postižením a v dětských domovech pro děti do 3 let věku a v obdobných ústavech) informace o poměrech v rodině dítěte, které bylo do tohoto zařízení umístěno na základě rozhodnutí soudu,*
 7. *věznici, ve které mladistvý vykonává trest odnětí svobody, informace potřebné pro dosažení účelu trestu,*
 8. *intervenčnímu centru údaje, které má OSPOD o osobě ohrožené násilným chováním pro účely poskytování pomoci této osobě intervenčním centrem podle zákona o sociálních službách,*
 9. *obecní policii údaje v rozsahu nezbytném pro plnění úkolů obecní policie;*
- b) *orgánu činnému v trestním řízení oznamovat skutečnosti nasvědčující tomu, že byl spáchán na dítěti trestný čin, nebo že dítě bylo použito ke spáchání trestného činu, nebo že dochází k násilí mezi rodiči, jinými osobami odpovědnými za výchovu dítěte a dalšími fyzickými osobami v domácnosti obývané dítětem, nebo že není plněna vyživovací povinnost k dítěti;*
- c) *poskytnout Probační a mediační službě na její žádost informace v rozsahu potřebném pro trestní řízení;*
- d) *oznámit krajské pobočce Úřadu práce, která povolila výkon umělecké, kulturní, sportovní nebo reklamní činnosti dítěte podle zvláštního právního předpisu, skutečnosti, které odůvodňují zahájení řízení o zákazu činnosti dítěte;*
- e) *poskytnout Veřejnému ochránci práv informace, které si vyžádá při šetření podle zvláštního zákona.*⁹

⁹ Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, § 51

Oproti tomuto nemalému výčtu povinností, ze kterého je zřejmé, že OSPOD má velmi široký okruh činností, přitom, jak bylo již řečeno, vždy musí brát na zřetel především nejlepší zájem a blaho dítěte, má také podle ZSPOD práva, která jsou zakotvena v ustanoveních § 52 a § 53. Z ustanovení § 52 je zejména důležité, že zaměstnanci OSPOD jsou oprávněni navštěvovat dítě a rodinu, ve které žije, v obydlí a zjišťovat v místě bydliště dítěte, ve škole a ve školském zařízení, v zařízení poskytovatele služeb, v zaměstnání nebo v jiném prostředí, kde se dítě zdržuje, jak rodiče nebo jiné osoby odpovědné za výchovu dítěte o dítě pečují, v jakých sociálních podmínkách dítě žije a jaké má dítě chování. Dále zaměstnanci OSPOD jsou oprávněni pořídit si obrazové snímky a zvukové záznamy dítěte a prostředí, v němž se dítě zdržuje.

Podle ustanovení § 53 odst. 1 ZSPOD jsou zaměstnanci OSPOD oprávněni bezplatně žádat o poskytnutí potřebných údajů

- a) „*státní orgány,*
- b) *zaměstnavatele,*
- c) *další právnické osoby, zejména poskytovatele zdravotních služeb, školy, školská a jiná obdobná zařízení,*
- d) *fyzické osoby, pokud jsou poskytovateli zdravotních služeb nebo zřizovateli škol a dalších zařízení uvedených v písmenu c),*
- e) *pověřené osoby,*
- f) *poskytovatelé sociálních služeb.*¹⁰

Podle ustanovení § 53 odst. 2, 3 jsou rodiče a jiné osoby odpovědné za výchovu dítěte mimo jiné povinni spolupracovat s OSPOD při ochraně zájmů a práv dítěte, dostavovat se k osobnímu jednání, předložit listiny a další doklady a poskytnout nezbytné informace.

Významný je také § 57, který mimo jiné ukládá pracovníkům OSPOD zachovávat mlčenlivost o skutečnostech, se kterými se při svém výkonu sociálně-právní ochrany dětí seznámili a také o osobě, která upozornila OSPOD na porušení nebo zneužití práv vyplývajících z rodičovské zodpovědnosti.

Při shora uvedeném výčtu práv a povinností je při výkonu sociálně-právní ochrany dětí základem znalost tohoto zákona a především důkladná znalost postupu při provádění samotné sociální práce. Pokud některý z oprávněných institucí požádá o spolupráci

¹⁰ Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, § 53

OSPOD, sociální pracovník musí nejdříve prošetřit poměry v rodině, aby tak mohl adekvátně sdělit potřebné údaje. K tomuto mnohdy nestačí samotný pohovor s rodiči. Proto má také oprávnění zde uváděná, neboť mnohdy potřebuje zjistit informace jak od pediatra, školského zařízení či jiných významných institucí. Důležité je také provedení sociálního šetření v místě bydliště dítěte, které často může vypovídat o tom, jak rodina žije. Zda je domácnost vedena řádně, zda je v rodině vytvořeno podnětné prostředí pro dítě nebo naopak je toto zanedbáváno. Sociální šetření je jednou z nejnáročnějších profesionálních dovedností, neboť se vstupuje do skutečného soukromí rodiny, což může pro rodinu představovat narušení jejich intimní zóny. Nesmíme zapomínat ani na jedno ze základních práv dítěte, které je zakotveno v § 8 odst. 2 ZSPOD, kdy dítě, které je schopno formulovat své vlastní názory, má právo tyto názory svobodně vyjadřovat při projednávání všech záležitostí, které se ho dotýkají, a to bez přítomnosti rodičů nebo osob odpovědných za výchovu dítěte. Vyjádření dítěte se věnuje náležitá pozornost odpovídající jeho věku a rozumové vyspělosti. V tomto případě je velmi zásadní, že OSPOD má právo hovořit s dítětem bez přítomnosti dalších osob. S ohledem na psychiku dětí je třeba si uvědomit, že žádné dítě nebude rádo hovořit o problémech v rodině, o rozvodu rodičů a jejich konfliktech, či o alkoholu, týrání nebo zanedbávání. A to přestože se to nepříznivě dotýká především samotného dítěte. Proto je třeba přistupovat k pohovorům s nezletilými dětmi, ať se to týká předškoláků či dětí v pubertě, a nebo dětí, již na prahu dospělosti, vždy s vysoce citlivým přístupem a nenásilnou formou. Pokud jde sociální pracovník za dítětem do rodiny, které je útlého věku, je vhodné přinést mu nějakou drobnost. Tato drobnost v první řadě vyvolá v dítěti radost, ale zejména sociální pracovník může u dítěte získat rychleji důvěru, a nebo tato drobnost může dítě zabavit během rozhovoru s rodiči.

Syndrom CAN – (syndrom týraného, zanedbávaného a zneužívaného dítěte)

Kraus a Hroncová uvádí, že pojem CAN (Child Abus and neglect) používá Zdravotní organizace Rady Evropy od r. 1992.¹¹

Syndrom CAN je nejzávažnějším a bohužel stále aktuálním tématem v naší společnosti a nelze jej v diplomové práci o sociálně-právní ochraně dětí opomenout. Přestože každý z nás dospělých ví, že by nikdo neměl nad tímto deviantním chováním zavírat oči, málo

¹¹ Kraus, B.; Hroncová, J. a kol.: *Sociální patologie*. Univerzita Hradec Králové: Gaudeamus 2010, s. 243

kdo toto jednání rozpozná, a nebo bohužel, málo kdo má dostatek odvahy toto závadové jednání oznámit na policii či na OSPOD.

Podle Matouška se rozlišují čtyři typy poškozování dětí, a to tělesné týrání, sexuální zneužívání, zanedbávání a emoční týrání.¹²

Týráním se rozumí všechny formy záměrného ubližování, a to včetně nezabránění tomuto jednání. Sexuální zneužívání znamená jakýkoliv sexuální kontakt či projevy sexuálního chování. Tyto formy bývají zpravidla ve spojitosti s psychickým týráním, které se však dokazuje obtížněji. Psychické týrání není na první pohled viditelné a navíc děti mají tendenci často rodiče, který jim ubližuje, krýt.

Vágnerová ve své knize definuje syndrom CAN jako poškození tělesného, duševního i společenského stavu a vývoje dítěte, které vznikne v důsledku jakéhokoli nenáhodného jednání rodičů. V případě zanedbávání je dítě poškozováno v důsledku nedostatečného uspokojování potřeb. Jedná se o typický nedostatek něčeho, co lze charakterizovat jako strádání, tj. deprivaci. U zanedbávání dítěte se jedná většinou o rodiče, kteří nemají dostatečné rodičovské kompetence nebo nemají dostatečnou motivaci k rodičovství.

U rizika týrání fyzického či psychického Vágnerová uvádí, že toto je zvýšené v rodinách, kde jsou vztahy mezi členy narušeny. Agrese vůči dítěti je jedním z projevů nahromaděného napětí. Dítě se tak stává jako nejslabší člen obětí této dysfunkce. Rodiče, kteří své děti týrají, mají zvýšený sklon k násilí, případně o děti nemají žádný zájem, nebo chtějí mít zvýšenou moc nad dítětem, jsou soustředěni na své problémy a dítě je nadměrně zatěžuje. Pochopitelně se může také jednat o rodiče, kteří mají sami negativní zkušenosti z dětství. Podle Vágnerové je sexuální zneužívání využití dítěte pro sexuální uspokojení dospělého. Jedná se především o muže s odlišným sexuálním zaměřením – pedofily, nebo muže, kteří jsou morálně narušeni a muže sexuálně nevyzrálé, a také se může jednat o muže, kteří ztrácejí schopnost kontroly pudového jednání z důvodu svého onemocnění.¹³

V případě, že se policie o některém ze shora uvedených případu dozví, vždy o tom vyrozumí místně příslušný OSPOD. Případ vyšetřuje policie, ale je na sociálním pracovníkovi, jaké učiní rozhodnutí a zda dítě ponechá v rodině nebo jej umístí mimo

¹² Matoušek, O.; Kolářková, J.; Kodymová, P.: *Sociální práce v praxi*. Praha: Portál 2010, s. 27

¹³ Vágnerová, M.: *Psychopatologie pro pomáhající profese*. Praha: Portál 2008, s. 593-596

rodinu. V těchto případech bývá rozhodnutí okamžité a není čas na podrobné prošetřování rodinné situace. Základní informací pro rozhodnutí o dalším osudu dítěte je situace, ve které se ocitlo. Záleží na tom, kdo a v jaké intenzitě dítěti ublížil a zda je vhodné, aby dítě zůstávalo dále v rodině. Pokud OSPOD situaci vyhodnotí tak, že jej nemůže ponechat nadále v rodině a není ani jiná blízká osoba, která by péči o dítě mohla zajistit, musí být umístěno buďto do pěstounské péče na přechodnou dobu, nebo do zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc, případně do ústavní péče. O tomto zpravidla rozhoduje soud vydáním usnesení na základě podaného návrhu OSPOD na předběžné opatření, a to podle ustanovení § 924 zákona č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku, v platném znění a podle ustanovení § 452 zákona č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, v platném znění, ve kterém sociální pracovník uvede konkrétní návrh, kam má být dítě předáno. V případě, že soud návrhu vyhoví, toto usnesení má platnost jeden měsíc s možností prodloužení. Nelze však postupovat podle jednoho vzoru, ale je třeba pohlížet na každý případ individuálně a zvážit veškerá možná opatření. Každý případ je třeba komplexně zhodnotit a vytvořit strategii konkrétní pomoci. Při řešení těchto citlivých kauz je nutné postupovat s vysokou dávkou profesionality, citlivosti a s využitím multidisciplinární spolupráce. V novele ZSPOD, která je účinná od 1.1.2013 je zakotvena povinnost v těchto případech vypracovat vyhodnocení situace dítěte a rodiny a následně vypracovat individuální plán. Tyto nástroje by měly napomoci lepšímu náhledu na situaci v rodině a zjištění, zda v tom konkrétním případě bude sanace rodiny možná a jak dále postupovat. Více o těchto nástrojích bude pojednáno v pozdější kapitole.

V případě řešení takového druhu závažného problému, ať už se jedná o podezření či prokázaný trestný čin, OSPOD má povinnost vyplnit předtištěný formulář o podezření na zneužívání dítěte a předat jej komisi pro sociálně-právní ochranu dětí. Komise je složená z odborníků působících v oblasti ochrany a péče o děti a má za úkol každý jednotlivý předložený případ projednat a posoudit, zda byly učiněny všechny potřebné kroky pro ochranu dítěte a případně navrhnout opatření k účinné pomoci dítěti a rodině.

Jako názorný příklad k řešení konkrétní kauzy lze uvést následující. Pokud OSPOD obdrží oznámení o podezření na týrání např. pětileté nezletilé dívky ze strany otce, sociální pracovník musí ihned začít zjišťovat okolnosti a fakta, byť by se o tom dozvěděl na konci své pracovní doby. V takovou chvíli je nepřijatelné, aby řešení ohroženého dítěte ponechal až na další pracovní den. Pokud případ nebyl ohlášen Policii České republiky, musí jí věc neprodleně oznámit. Poté již v součinnosti s policií začne vyšetřování, kdy po celou dobu

je pracovník OSPOD všemu přítomen. Může se jednat o prvotní zjištění u pediatra, či výslech na policii. Ten se koná zpravidla také za přítomnosti dětského psychologa. Vše se odvíjí od závažnosti případu. Výslech může být uskutečněn přímo v budově policie. Zpravidla se však takové výslechy dětí vedou v krizovém centru pro děti, kde mají k dispozici výslechovou místnost. V této místnosti je umístěna videokamera a výslech se nahrává. U výslechu bývá přítomen i soudce, aby se tak výslech s ohledem na věk dítěte nemusel opakovat. Povinností sociálního pracovníka při výslechu dítěte je dbát na to, aby dítě mělo zajištěno svá práva a nebylo nepřiměřeně zatěžováno. Podle závažnosti a okolností situace musí pracovník OSPOD postupovat. Je několik možností, jak ochránit další příznivý vývoj a řádnou výchovu dítěte. Pokud je poškozená dívka týraná svým otcem, který s ní žije ve společné domácnosti, OSPOD zajistí vše, aby dítě bylo ochráněno. Do doby, než věc policie vyšetří, je nutné poškozenou dívku umístit mimo rodinu. Nejvhodnější varianta je nezletilou umístit do pěstounské péče na přechodnou dobu nebo do zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc. Zpravidla se při odebírání dětí z péče rodičů dává přednost širší rodině, ovšem v případě, kdy je zde podezření na týrání ze strany rodiče, je vhodnější umístit dítě do neutrálního prostředí, aby nebylo ovlivňováno rodinnými příslušníky. Také je důležité dítěti zajistit odbornou psychologickou pomoc. Následně musí sociální pracovník zjistit veškeré dostupné informace o rodičích a jejich rodičovských schopnostech, vyžádat si zprávu od pediatra, mateřské školy, případně zjistit informace od sousedů rodiny. Nesmí opomenout provést sociální šetření v místě bydliště dítěte, aby byl ucelený pohled na rodinu. Také je potřeba s rodiči situaci probrat a případně jim objasnit další postupy. V případě, že policie podezření z týrání neprokáže, dítě se zřejmě vrátí zpět do rodiny. Nicméně i v tuto chvíli by sociální pracovník měl být ostražitý a dále rodinu monitorovat, než se přesvědčí, že je jejich rodičovská péče řádná. V případě, že se týrání potvrdí a je závažné, není vhodné, aby se dítě do rodiny vrátilo. V tuto chvíli bude záležet na postoji matky nezletilé, zda bude ochotna a především schopna zajistit péči dítěte bez partnera.

Podle Krause a Hroncové by mělo být jednou z forem sociální prevence vyhledávání rodin s nezletilými dětmi, které žijí v nepříznivých rodinných poměrech. V rámci této činnosti by se sociální pracovník měl podílet na vytipování rizikových skupin a na cíleném působení na tyto skupiny. Smyslem této činnosti je dosáhnout, aby se riziko snížilo na minimum.

Jeho včasný zásah do patologické rodiny je jednou z možností, jak předejít závažným zdravotním poškozením dítěte.¹⁴

Domácí násilí

Domácí násilí v rodině je dalším tématem, které nemůže být v této diplomové práci opomenuto. Násilné chování nesmí být v naší společnosti tolerováno a je třeba tomuto sociálně patologickému jevu čelit.

„Vývoj a socializace individua se neodlišuje od vývoje a socializace primátů. Porušená socializace člověka vede k víceméně zřetelným poruchám společenského chování. Pro lidské společnosti je charakteristické agresivní chování orientované na konkurenci, dělbu práce, specializace rolí, vzájemné závislosti a sledování společných cílů.“¹⁵

Domácí násilí se děje převážně za zavřenými dveřmi, a proto je těžké je odhalit. Často jsou takovému jednání přítomny i děti, které v rodině vyrůstají.

„Domácí násilí postihuje dítě dvojitým způsobem:

- *přímá viktimizace*

Jde o situaci, kdy rodinný agresor atakuje nejen partnera, ale i dítě.

- *nepřímá viktimizace*

Dítě není vlastním terčem násilí, ocitá se „pouze“ v roli svědka.“¹⁶

Tyto děti bývají vystaveny fyzické či psychické agresii a velmi se jí dotýká, když jsou přímo přítomny různým formám ataků mezi rodiči. Konflikty špatně snáší a takové trauma z dětství může mít velmi negativní dopad na jejich zdravý psychický vývoj. I když lze předpokládat, že dítě, které je přítomno napadání svého rodiče a stává se tak samo obětí psychického týrání, nelze vždy účinně ze strany OSPOD do rodiny zasahovat. Obětí násilí jsou v převážné většině ženy, ale vyskytují se také případy, kdy obětí je muž či prarodiče. Znakem domácího násilí je opakovanost násilného jednání a eskalace. Násilí v rodině může být fyzické, psychické nebo sexuální. Také omezování kontaktu s rodinou a okolím

¹⁴ Kraus, B.; Hroncová, J. a kol.: *Sociální patologie*. Univerzita Hradec Králové: Gaudeamus 2010, s. 249

¹⁵ Janata, J.: *Agrese tolerance a intolerance*. Praha: Grada Publishing 1999, s. 51

¹⁶ Čírtková, L.; Macháčková, R.; Vitoušová, M.: *Domácí násilí – přístup k řešení problému ve vybraných evropských zemích*. Praha: Bílý kruh bezpečí 2002, s. 6

či omezování ekonomické je forma násilí. K násilí dochází v soukromí, mimo veřejnost, a to mezi osobami blízkými.

Vágnerová definuje domácí násilí jako zneužití postavení a moci, kterou pachatel v rodině má. Pachatel má nepřiměřené požadavky, vyžaduje podřízenost oběti a kontrolu nad jejím životem. K dosažení využívá násilí a vyhrožování. Domácího agresora Vágnerová charakterizuje jako nejistého a nespokojeného, který má nízké sebehodnocení, zvýšeně reaguje vztekem, bývá výbušný a těžce ovládá své chování. Násilí chápe jako prostředek k dosažení svého cíle a k řešení čehokoli. Kromě psychických problémů týraných žen je nezvratné, že domácí násilí poškozují i děti, které jsou deviantnímu jednání účastny. Děti ztrácejí pocit bezpečí domova, jsou nejisté, svět se jim zdá nebezpečný. Pokud jsou svědkem ponižujícího jednání k matce, dítě u ní již nebude hledat ochranu. Děti, které bývají svědkem domácího násilí, také ztrácejí sociální vzor. Mají emoční problémy, objevuje se u nich agresivita, nedokážou řešit konflikty. U chlapců může dojít k převzetí otcova vzoru a k matce se mohou začít chovat drze. V dospělosti může dojít k opakování stejného vzorce chování ve vlastním partnerství.¹⁷

K vyřešení situace u domácího násilí je potřeba spolupráce s obětí. Ta se však většinou bojí věc oznámit na policii či se někomu svěřit. Velmi často důvodem mlčení je stud nebo obava z další agrese. Žena, pokud pečuje o malé děti, je na muži závislá a navíc si nedovede představit, že dítě nebude vyrůstat v úplné rodině a snaží se dětem přesto všechno udržet rodinu pohromadě. To jsou další důvody, které ji utvrzují v tom, že musí vše vydržet. Neuvědomuje si přitom, jak je zároveň agresivním jednáním ubližováno dítěti.

„Pomáhající odborníci by měli mít na paměti, že oběť žádající o pomoc se cítí velmi často zahanbená, ponížena, vystrašená nebo odpovědná za dané násilí.“¹⁸

Pro sociálního pracovníka je důležité, aby se pokusil získat si důvěru u oběti a nabídnout jí pomoc. Zejména by se mělo jednat o vytvoření bezpečnostního plánu a zprostředkování vhodné služby. Oběti domácího násilí, které nemají rodinu, ke které by odešly a která by jim zároveň poskytla potřebnou podporu a pomoc, si často neumějí představit,

¹⁷ Vágnerová, M.: *Psychopatologie pro pomáhající profese*. Praha: Portál 2008, s. 633-645

¹⁸ Čírtková, L.; Macháčková, R.; Vitoušová, M.: *Domácí násilí – přístup k řešení problému ve vybraných evropských zemích*. Praha: Bílý kruh bezpečí 2002, s. 130

že by udělaly tak důležitý krok a vše oznámily na policii. Proto je třeba, aby jim sociální pracovník poskytl úplné sociálně-právní poradenství, nabídl jim pomoc v prostředkování azylového bydlení, a to např. i s utajovanou adresou, je-li toho třeba s ohledem na konkrétní případ. Dále je vhodné zprostředkovat poradenskou a psychologickou pomoc oběti, případně řešit soudním rozhodnutím svěřeni dětí do péče rodiče. Stejně tak je namístě poučit oběť o možnosti tzv. institutu vykázání, kdy je možné agresora ze společného obydlí vykázat, a to na dobu 14-ti dnů, jednoho měsíce nebo až na jeden rok. Také lze dosáhnout soudního omezení ve věci styku či přiblížení se k oběti a případně i k dětem. V případě, že oběť domácí násilí popírá a odmítá jej řešit, nelze jí žádnou pomoc nutit. Nicméně je třeba o možnostech řešení oběť poučit a dále s ohledem na přítomnost dítěte, rodinu nadále monitorovat. Pokud se situace vyřeší oddělením agresora od rodiny a ten má zájem se stýkat se svým dítětem, nebude-li tento zájem v neprospěch dítěte, je vhodné, aby se realizoval v některém nestátním zařízení za přítomnosti dětského psychologa. Nebo lze v tomto zařízení zajistit pouze předání dítěte od jednoho rodiče druhému, aby se tak oběť vyhnula kontaktu s agresorem. Nebývá totiž výjimkou, že vztah agresora s dítětem zůstal bezproblémový. Příhodné je také agresorovi doporučit, aby se zúčastnil psychoterapie pro násilníky a zajistit tak pomoc nejen jemu, ale celé rodině.

„Podle vzoru některých osvědčených západoevropských zákonů je do zákona o Policii ČR zakotveno právo policisty vykázat domácího násilníka z bytu nebo domu společně obývaného s ohroženou osobou, jakož i z jeho bezprostředního okolí a zakázat mu návrat do vymezených prostor.“¹⁹

Janata uvádí, že flexibilita lidských společností spočívá převážně na flexibilitě práva, na toleranci a intoleranci. Žádná společnost však nemůže být pouze tolerantní nebo intolerantní. V každé společnosti se vyskytuje chování, které je přípustné, a které není přípustné. Poměr tolerance a intolerance je v každé společnosti jiný a mění se.²⁰

¹⁹ Šmolka, P.; Mach, J.: *Manželská a rodinná trápení*. Praha: Portál 2008, s. 174

²⁰ Janata, J.: *Agrese tolerance a intolerance*. Praha: Grada Publishing 1999, s. 69

2 PROFESIONÁLNÍ PRÁCE S KLIENTY

V této kapitole představím, co znamená pojem profesionální sociální pracovník. Budu se zabývat tím, jaké vlastnosti a osobnostní předpoklady by sociální pracovník měl mít. Také se pozastavím nad tím, jaká úskalí tato profese přináší. Vzhledem k tomu, že na druhé straně stojí vždy klient a jeho rodina, budu se zabývat také jejich rolí. Poukážu na to, jak intervenci OSPOD v rodině klient vnímá. V řadě případů se budu opírat o svou dlouholetou praxi v sociálně-právní ochraně dětí, ve které pracuji již 19 let.

2.1 Profesionální sociální pracovník

„Sociální práce s jednotlivcem, rodinami, skupinami, komunitami a organizacemi vytváří pro sociálního pracovníka situace, ve kterých musí nejen eticky hodnotit, vybírat možnosti, ale i eticky rozhodovat. Sociální pracovník eticky uvažuje při sociálním šetření, sběru informací, jednáních a při své profesionální činnosti o použití metod sociální práce, o sociálně technických opatřeních a administrativních postupech z hlediska účelu, účinnosti a důsledků na klientův život.“²¹

Jak uvádí Matoušek znalost etických teorií a hodnotové báze sociální práce, včetně etického kodexu, pomáhá sociálním pracovníkům v situacích, kdy mají řešit nějaké etické dilema.²²

Smyslem a posláním sociální práce na úseku OSPOD je pomáhat potřebným rodinám a ohroženým dětem. K tomuto výkonu práce jsou zapotřebí zákony a předpisy. Jak dokáže sociální pracovník využít těchto právních norem a jak bude umět zvážit možnosti řešení různých případů, je však již na každém jednotlivci. Sociální pracovník musí rozhodovat, vybírat jedno řešení, což není vždy snadné. Uvědomuje si, že svým rozhodnutím zasahuje do soukromého rodinného života, především může zásadně změnit životní osud nezletilých dětí. Proto práce s volbou je nesmírně těžká a odpovědná.

„Profesionalizací získává sociální práce více práv a větší zodpovědnost, potřebnou k odborným zásahům do důležitých a ryze soukromých sfér života jednotlivce, skupin a společenských celků.“²³

²¹ Společnost sociálních pracovníků ČR. *Etický kodex*. [online]. [cit. 2014-03-18]. Dostupné z: <http://sspcr.xf.cz/code.html>

²² Matoušek, O. a kol.: *Metody a řízení sociální práce*. Praha: Portál 2013, s. 47

²³ Mühlpachr, P.: *Sociální práce jako životní pomoc*. Brno, 2006, s. 8

Předpokladem pro dobrý výkon této činnosti je nejenom profesní odbornost, ale také inteligence a morální předpoklady. Sociálně-právní ochranu mohou přímo poskytovat osoby, které získaly odbornou způsobilost. Co se rozumí odbornou způsobilostí pro účely poskytování sociálně-právní ochrany pověřenými osobami je uvedeno v ustanovení § 49a ZSPOD. Zákon taxativně vyjmenovává druhy a stupně vzdělání, neboť pro zajištění kvality a odborné úrovně poskytování sociálně-právní ochrany dětí je nezbytné, aby ji poskytovaly osoby, které mají odbornou způsobilost. Nelze však opomenout ani zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, ve znění pozdějších právních předpisů, který stanovil předpoklady pro výkon povolání sociálního pracovníka. Právní úprava uvedená v zákoně o sociálních službách je obecná a je třeba tyto podmínky taktéž splňovat. Nicméně i přes dosažené předepsané vzdělání je povinností každého sociálního pracovníka se stále vzdělávat a rozvíjet svou odbornost.

„Profesionálním pracovníkem je ten, kdo dosáhl formálně předepsaného vzdělání, cíleně a systematicky pracuje se svou profesní zkušeností, v praxi dodržuje standardy dobré praxe a řídí se etickými pravidly a hodnotami sociální práce.“²⁴

Pro sociálního pracovníka jsou důležité:

- teoretické znalosti, tzn. včetně právních norem
- praktické dovednosti
- zkušenosti z praxe
- osobnostní předpoklady

Teoretické znalosti si sociální pracovník přisvojuje v rámci svého vzdělání a dalším průběžným vzděláváním. Vzdělávání může být formou různých školení, seminářů atp. Mezi praktické dovednosti patří zejména konkrétní nácviky, a to získané především také v době studia. Praktické dovednosti mohou být získány i v rámci interaktivních a zážitkových seminářů. Zkušenosti z praxe jsou výsledkem dlouhodobého výkonu sociálně-právní ochrany. V tomto případě zde sehrává roli i sebereflexe. Osobnostní předpoklady sociálního pracovníka jsou velmi důležitou složkou, proto se jimi budu zabývat níže.

²⁴ Pemová, T.; Ptáček, R.: *Sociálně-právní ochrana dětí pro praxi*. Praha: Grada Publishing, a.s. 2012, s. 121

Osobnostní předpoklady sociálního pracovníka

Vzhledem k náročnosti sociální práce, která v sociálně-právní ochraně dětí je velmi vysoká, nemůže tuto práci vykonávat každý. Mezi základní osobnostní charakter sociálního pracovníka patří:

- empatie
- trpělivost
- umění naslouchat
- umění dobře řešit situace
- umění zvládat stresové situace
- musí rád pomáhat druhým lidem

Shora uvedený výčet je důležitý pro pracovníky v pomáhající profesi a nelze se jej nikterak naučit. Práci v sociální profesi lidé často pocítují jako poslání. Chtějí být užiteční a pomáhat lidem. Je však nutné zachovat profesionální odstup.

Capponi uvádí, že v pomáhající profesi je nejdůležitější lidský vztah. Klient očekává osobní, citově zabarvený vztah a porozumění. Potřebuje důvěřovat a cítit se bezpečný.²⁵

Křivohlavý uvádí citát Wilfrieda Webera, který vystihuje, jak důležitou roli hraje naslouchání „*Cílem naslouchání je doslova stát se jedním velkým uchem – vnímat hovořícího všemi smysly a chápat ho jako celek.*“²⁶

Sociální pracovníci se velmi často setkávají s lidmi v krizových situacích, kteří od nich očekávají pomoc. Někdy reagují ze zoufalství i agresivně, svou situaci vidí jako bezvýchodnou a vyžadují okamžité řešení. Je na sociálním pracovníkovi, jaké má schopnosti a dovednosti, zda se dokáže vcítit do situace klienta a účinně situaci pomoci začít řešit. Klientovi může však pouze poradit, nikoliv za něj situaci vyřešit.

Kopřiva ve své knize uvádí, že je nutná hranice při pomáhání. Hlavním problémem při pomáhání je splývání, kdy sociální pracovník bere záležitosti klienta za svoje vlastní. Tím však trpí především sám proces pomáhání. Důležité je také nenechat se manipulovat klientem, proto je třeba ovládat asertivní jednání.²⁷

²⁵ Capponi, V.: *Úskalí profesionality*. Brno: Rozrazil ve spolupráci s Občanským sdružením Help me, s. 14

²⁶ Křivohlavý, J.: *Povídej - naslouchám*. Praha: Návrat 1993, s. 31

²⁷ Kopřiva, K.: *Lidský vztah jako součást profese*. Praha: Portál s.r.o. 1997, s. 78

Při práci s klientem je nutné si uvědomit, že se nejedná o správnou pomoc, když sociální pracovník za klienta vše vyřídí. Je potřeba, aby klient sám učinil kroky, které povedou k žádanému cíli. Sociální pracovník jej může pouze motivovat a doporučit postup, jak toho docílit. Pokud však klient nabízenou pomoc odmítá, těžko mu můžeme něco vnucovat. Problém se vyskytuje, když sociální pracovník na OSPOD jedná v zájmu nezletilých dětí a rodiče nabízenou pomoc odmítají. Situaci musí řešit v rámci svého postavení a učinit případná potřebná opatření, a to přestože rodiče s tímto nesouhlasí. K sociální práci s klienty patří jak pomoc, tak kontrola.

Mezi pomoc OSPOD můžeme zařadit

- sociálně-právní poradenství
- motivaci k nápravě při péči o děti
- doprovod
- zprostředkování jiné odborné pomoci.

Do způsobu kontroly OSPOD můžeme zařadit zejména

- dohled
- kontrolu nad dodržováním určitých domluvených postupů a pravidel.

Aby sociální pracovníci věděli, podle jakých kritérií ve vztahu ke klientům se mají dodržovat určitá pravidla, a tím se mohli řídit při výkonu své funkce, je nutné mít taková pravidla stanovena.

Úlehla ve své učebnici Metod sociální praxe uvádí toto kritérium normy podle ABC člověka, Orbis Praha 1977 „*Sociální norma = regulativ sociálních vztahů lidí, jímž se určují a vymezují sociální interakce uvnitř dané sociální skupiny a jímž se přikazuje nebo zakazuje určité chování...dělí se na čtyři kategorie: obyčeje, mravy, zákony, tabu.*“²⁸

Podle kritérií sociální normy v dané společnosti se vymezuje, co je žádoucí chování a co již tuto normu překračuje. Jedná se především o závazné normy a společenská pravidla, ať už psaná či nepsaná. To znamená, že pokud je něco přípustné např. v zemích tzv. třetího světa, neznamená to, že takové chování je přípustné v České republice.

²⁸ Úlehla, I.: *Umění pomáhat*. Písek: Renesance 1996, s. 16

V etickém kodexu sociálních pracovníků České republiky jsou uvedeny etické zásady, pravidla etického chování sociálního pracovníka, a to i ve vztahu ke svému zaměstnavateli, ke svému povolání a odbornosti, ve vztahu ke společnosti. Dále jsou v kodexu vyjmenovány etické problémové okruhy a postupy při jejich řešení. Pro sociální práci je důležité se podle těchto pravidel řídit, a to především proto, že pokud chceme, aby určitá pravidla a normy dodržovali klienti, je nanejvýše vhodné, aby se řádně chovali také sami sociální pracovníci.

Za zmínku z etických zásad stojí zejména následující

1. *„Sociální práce je založena na hodnotách demokracie, lidských práv a sociální spravedlnosti. Sociální pracovníci proto dbají na dodržování lidských práv u skupin a jednotlivců tak, jak jsou vyjádřeny v dokumentech relevantních pro praxi sociálního pracovníka, a to především ve Všeobecné deklaraci lidských práv, Chartě lidských práv Spojených národů a v Úmluvě o právech dítěte a dalších mezinárodních deklaracích a úmluvách. Dále se řídí Ústavou, Listinou základních práv a svobod a dalšími zákony tohoto státu, které se od těchto dokumentů odvíjejí.*
2. *Sociální pracovník respektuje jedinečnost každého člověka bez ohledu na jeho původ, etnickou příslušnost, rasu či barvu pleti, mateřský jazyk, věk, pohlaví, rodinný stav, zdravotní stav, sexuální orientaci, ekonomickou situaci, náboženské a politické přesvědčení a bez ohledu na to, jak se podílí na životě celé společnosti.“²⁹*

Tento shora uvedený výčet je pouze výňatkem z etického kodexu. V kodexu je celý souhrn pravidel vhodného chování ze strany zástupce státu, tedy sociálního pracovníka, který je v danou chvíli v pozici mocnějšího. Etika sociálního pracovníka zavazuje k slušnému a kultivovanému chování, dbá na odbornost a celoživotní vzdělávání. Etický kodex je výčet určitého chování, ale v práci sociálního pracovníka se promítá celý jeho životní postoj k lidem, hodnoty, morálka. Samozřejmostí je odmítání jakýchkoliv služeb či darů od klientů, byť se jedná o maličkost ve formě čokolády.

²⁹ Svaz neslyšících a nedoslýchavých v ČR. Krajská organizace Vysočina. Etický kodex sociálních pracovníků České republiky.[online].[2013-12-14]. Dostupné z: http://www.snn-cr_vysocina.cz/kodex_socialnich_pracovniku_cr.php

2.2 Rizika v pomáhající profesi

Konflikt je součástí lidského vztahu, jak uvádí Trélaün.

„Být ve vztahu s druhým člověkem znamená, že dříve nebo později dojde ke konfrontaci. Existují rozpory ve vnímání, názorech, tužbách atd. Existují konflikty zájmů, potřeb nebo hodnot. Dochází k nedorozumění, frustraci, závisti, zatrpklosti, k pocitům nespravedlnosti, konkurenci, nedostatku vděčnosti... Rozdílnost a rozpor mohou dát vznik sporu.“³⁰

Sociální pracovníci na OSPOD musí často spolupracovat s nespokojenými rodiči. Pokud se rodiče nejsou schopni dohodnout na výkonu rodičovské zodpovědnosti ke svým nezletilým dětem, očekávají, že se sociální pracovník postaví na jejich stranu a rozhodne v jejich prospěch. Neuvědomují si, že sociální pracovník nezastupuje rodiče, ale zastupuje jako kolizní opatrovník nezletilé děti a musí dbát na jejich nejlepší zájem. V případě, že rodič není s výsledkem řízení spokojen, může dojít ke konfliktu, kdy nespokojený rodič verbálně a někdy i fyzicky zaútočí na sociálního pracovníka. Další možnou hrozbou ze stran klientů jsou rodiče, kteří své děti týrají, zneužívají nebo zanedbávají, požívají v nadměrné míře alkohol, jsou drogově závislí atp. V těchto případech může být zahájeno řízení ve věci výchovného opatření nebo může být vedeno trestní řízení. Sociální pracovník musí rodinu monitorovat, což znamená, že s rodinou je v častém kontaktu a také musí provádět sociální šetření v místě jejich bydliště. Rodičům se toto jednání nelíbí, a proto se v některých případech chovají agresivně.

Podle Sobotkové je v současnosti mnohem více rozvedených manželství a znovu uzavíraných manželství než dříve.³¹

Při komunikaci s klienty je důležité si uvědomit, že můžeme ovlivnit průběh jednání nejenom vhodně volenými slovy, ale také řečí těla, která má významnou souvislost s mluveným slovem.

Bruno a Adamczyk uvádí, že řeč těla často vypovídá o emocích a vnitřních postojích člověka. Určité signály řeči těla mohou naznačovat vnitřní postoje člověka, jeho myšlenky

³⁰ Trélaün, B.: *Překonávání konfliktů v rodině*. Praha: Portál s.r.o. 2005, s. 11

³¹ Sobotková, I.: *Psychologie rodiny*. Praha: Portál s.r.o. 2012, s. 156

a pocity, které nás prozradí. Podle této publikace pro úspěšnou komunikaci s klientem je třeba dbát na správné:

- držení těla – vhodný je otevřený postoj, tedy vzpřímený a uvolněný, který je provázen přímým a soustředěným pohledem
- mimiku – přímý a otevřený pohled s hlavou rovně působí otevřeně
- gestikulaci – gesta vypovídají o našem vnitřním stavu a emocích, gesta, která nejsou v souladu s tím, co říkáme, prozrazují skutečné myšlenky a emoce
- hlas a intonaci – správným tónem hlasu můžeme říci všechno, špatným vůbec nic
- dodržování správného odstupů – je nutné respektovat intimní zónu, pokud tuto hranici překročíme, může to někdo chápat jako hrozbu a vyvolat to v něm agresi.³²

Pokud sociální pracovník musí do problémové rodiny docházet a provádět místní šetření, a to někdy i ve večerních hodinách, je vhodné, aby o takové návštěvě byl vždy informován jeho nadřízený a aby s ním do rodiny šel kolega, případně aby jej doprovodila městská policie. V dnešní době je samozřejmostí mít mobilní telefon pro případ nouze.

„Rodinné prostředí jako celek i jednotliví členové rodinného kolektivu bývají obrazem nejrůznějších změn, které v rodině probíhají. Proto zkoumáme rodinné prostředí klientů, máme-li řešit jejich životní situace.“³³

Pokud se jedná o pracoviště OSPOD, je třeba držet se následujících základních pravidel

- nenechávat ostré předměty v dosahu klienta
- nebýt v kanceláři s klientem sám
- mít únikovou cestu
- mít signalizaci, která by přivolala pomoc
- nezůstávat sami na pracovišti po pracovní době

V dnešní době s ohledem na rozmanitou práci, kdy se mezi klienty objevují také nepřizpůsobiví občané, kteří ne vždy dodržují základní zásady hygieny, a sociální práce navíc často probíhá v terénu se zvýšeným stupněm znečištění, je vhodné z důvodu ochrany

³² Bruno, T., Adamczyk, G.: *Řeč těla*. Praha: Grada Publishing 2005, s. 15-53

³³ Macháčová, M.: *Sociálně právní ochrana. Metody – část zvláštní*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1965, s. 37

svého zdraví, podstoupit očkování proti určeným druhům infekčních onemocnění, zejména proti virové hepatitidě (žloutence) typu A a B.

Syndrom vyhoření

Velkou hrozbou pro pomáhající profese je syndrom vyhoření.

Slovník sociální práce popisuje syndrom vyhoření/vypálení jako soubor příznaků vyskytujících se u pracovníků v pomáhajících profesích odvozený z dlouhodobé nekompenzované zátěže, kterou s sebou přináší práce s lidmi. Jedná se o psychické vyčerpání, které je doprovázeno pocitem beznaděje, obavami, někdy i zlostí. Pracovní motivace klesá, výkon se zhoršuje, klesá i sebevědomí. Větší riziko syndromu vyhoření bývá u osob, které mimo jiné mají dlouhodobý kontakt s lidmi, pracují s vysokým nasazením, jsou obětaví, perfekcionista a neschopní relaxace. Jako prevence je vhodné oddělovat práci a osobní život, účastnit se supervize a pořádat případové porady.³⁴

Profese sociálního pracovníka na OSPOD je velmi zodpovědná funkce, neboť se spolupodílí na rozhodování o osudu nezletilých dětí. Vzhledem k psychické zátěži, které se jen těžko lze vyhnout, je třeba, aby sociální pracovník uměl své pocity zpracovat. Důležité je, jak tráví svůj volný čas, zda umí odpočívat, zda má dobré rodinné zázemí. V zaměstnání od klientů většinou slyší samé negativní postoje, názory, někdy je verbálně napadán, často se klienti snaží předat svoji odpovědnost jemu, proto potřebuje mít příležitost k relaxaci. Pokud je člověk přetížen, může se snadno stát, že se u něj objeví stres.

Podle Matouška syndrom vyhoření patří k pomáhajícím profesím a prakticky u každého pracovníka v pomáhající profesi se po určité době objeví některé jeho projevy.³⁵

Příznaky stresu podle Hawkinse a Shoteta

- a) *tělesné*
- b) *psychické*
- c) *v chování*
- d) *emoční*

³⁴ Matoušek, O.: *Slovník sociální práce*. Praha: Portál 2003, s. 263

³⁵ Matoušek, O. a kol.: *Metody a řízení sociální práce*. Praha: Portál 2013, s. 53

*Když k tomu dojde, vstoupili jsme do stavu často označovaného jako vyhoření.*³⁶

Jako prevence před syndromem vyhoření může kromě jiných aktivit pozitivně přispět supervize.

Kopřiva ve své knize popisuje, co znamená supervize. Jedná se o proces, v němž supervizor pomáhá supervidovanému řešit konkrétní problémové situace, které vznikají při práci. Speciální metodou supervize je bálintovská skupina. Tato má velké uplatnění i v jiných než pomáhajících profesích. Členové skupiny se scházejí pod vedením kvalifikovaného vedoucího. Na tomto setkání některý z účastníků navrhne případ, se kterým by chtěl pomoci. Jedná se o případ, kdy sociální pracovník není spokojen s tím, jak prožíval nějakou kauzu či jak si sám počínal. Své jednání si potřebuje ujasnit, proto případ řeší.

Skupinová práce na případu má pět fází:

- expozice případu (přednes problému)
- otázky (ostatní členové skupiny se dotazují na doplňující informace, které k případu potřebují vědět)
- fantazie (účastníci musí říci, co v nich případ vyvolává)
- praktické náměty na řešení (v tuto chvíli účastníci řeknou, jaký postup by sami zvolili)
- vyjádření protagonisty (ten, kdo případ předložil, sdělí, co pro něj z toho bylo užitečné).³⁷

Supervize jsou pro sociální pracovníky užitečné. Bohužel ne každý má možnost se jich účastnit. Většinou nenacházejí pochopení u svých vedoucích a často bývá překážkou jejich financování. Mám však za to, že každý vedoucí by se měl postarat o to, aby jeho svěřený úsek OSPOD dobře fungoval, k čemuž je nezbytná dobrá psychická pohoda zaměstnanců.

2.3 Klienti a jejich postavení v systému OSPOD

Laca popisuje současnou dobu, která se prolíná s prvky globálního propojení světa, liberalizace názorů a postojů, s prvky medializace, multikulturním prostředím, svobodou

³⁶ Hawkins, P., Shohet, R.: *Supervize v pomáhajících profesích*. Portál, Praha 2004, s. 32

³⁷ Kopřiva, K.: *Lidský vztah jako součást profese*. Praha: Portál s.r.o. 1997, s. 136-138

rozhodování, ale i s určitými prvky formami extrémizmu, nacionalizmu, rasizmu, nerovnosti, nespravedlnosti, nezaměstnanosti, chudoby, patologie.³⁸

Klienty orgánu sociálně-právní ochrany jsou rodiče a jejich nezletilé děti nebo osoby odpovědné za jejich výchovu. V dnešní době je definice rodiny těžká, neboť tradiční pojetí modelu rodiny, kdy rodiče byli manželé a společně vychovávali děti, již téměř vymizel. V současné společnosti lze rodinu chápat jako malou sociální skupinu, která vychovává děti. Jedná se zejména o biologické rodiče dítěte, tzn. o úplnou rodinu nebo se může jednat o neúplnou rodinu, kde chybí jeden z rodičů nebo může být rodina doplněna o jednoho z partnerů rodiče. Z pohledu dítěte je důležité, že rodina, resp. rodiče jsou primární sociální skupinou, která má právo a povinnost vychovávat své dítě.

„Rodiny, které vyhledávají pomoc, se často potýkají s mnoha složitými problémy, které vyžadují více typů reakcí.“³⁹

Orgány sociálně-právní ochrany dětí, které jsou zřízeny v obcích s rozšířenou působností, mají mnoho funkcí vztahujících se k nezletilým dětem. Jedná se zejména o funkci kolizního opatrovníka, kterým bývají ustanoveni při všech soudních jednání ve věci nezletilého dítěte, navrhuje soudu opatření na zbavení rodičovské zodpovědnosti, navrhuje výchovné opatření, je-li toho třeba v zájmu zdárného vývoje dítěte, prošetřují oznámení ve věci týrání a zneužívání dítěte, prošetřují případnou špatnou péči ze strany rodičů vůči dětem, navrhuje k soudu nařízení ústavní výchovy a případně nařízení předběžného opatření, sledují výkon ústavní a ochranné výchovy, řeší případy, kdy je dítě v náhradní rodinné výchově, starají se o nezletilé děti a mladistvé se závadovým chováním, účastní se soudního jednání o nezletilé děti včetně projednávání trestních věcí a mají ještě další povinnosti.

Ve všech shora uvedených případech to znamená, že rodiče s nezletilým dítětem se dostávají do systému OSPOD a dítě se stává jeho klientem. V praxi tedy, nastane-li důvod k evidenci nezletilého dítěte do systému OSPOD, musí být pro dítě založen opatrovnícký spis se značkou Om, tj. podle trvalého bydliště dítěte. Aby sociální pracovník mohl řádně prošetřit rodinné poměry, zvolí nejvhodnější postup, kterým by je mohl

³⁸ Laca, S.: *Výchova – Rodina - Hodnoty*. Brno: Institut mezioborových studií 2013, s. 29

³⁹ Chmelář, T.; Matoušek, O.; Pazlarová, H.: *Děti potřebují rodinu. Inovativní přístupy v práci s ohroženými rodinami*. Praha: Občanské sdružení Člověk hledá člověka 2008, s. 80

objektivně zjistit. To znamená, že v případě došlého návrhu na schválení dohody rodičů pro dobu před a po rozvodu bude postupovat jinak, než když dostane oznámení na podezření z týrání dítěte. Ve všech případech však bude kontaktovat rodiče dítěte či osoby odpovědné za jejich výchovu, případně také provede pohovor s nezletilým dítětem. V této fázi se již dostává do osobního kontaktu s klienty a je nutné si uvědomit, jak tyto intervenci ze strany OSPOD vnímají.

„V krizových situacích se klientovi „hroutí“ jeho svět, což znamená, že klient stojí před nutností dosavadní svět rekonstruovat.“⁴⁰

Rodiče, kteří se dokážou dohodnout na výchově, výživě a úpravě styku a kteří jednají v zájmu svých dětí, nechtějí, aby jim do rodiny zasahoval ještě někdo zvenčí, někdo cizí. I tak je pro ně situace nepříjemná, když se jedná o rozvod či rozchod a následné soudní jednání. Tyto situace bývají velmi náročné na psychiku. Nechápu, z jakého důvodu je třeba ještě prošetřovat situaci ze strany OSPOD, když jsou na všem dohodnuti. Mají za to, že to je jen jejich soukromá záležitost.

Rodiče, kteří se naopak nedokážou dohodnout na výchově, výživě a potažmo také na úpravě styku s dítětem tuto intervenci OSPOD chápou spíše jako příležitost očernit druhého rodiče a získat si sociálního pracovníka na svoji stranu, aby jej v návrhu podpořil. V případě rodičů, kteří jsou podezřelí z týrání, zneužívání či zanedbávání dítěte je zřejmé, že tyto obzvláště budou odmítat spolupráci s OSPOD.

Výjimka nastává v případě výchovných problémů dítěte, kdy si rodiče většinou uvědomí, že potřebují podpořit ve výchově dítěte ze strany instituce.

Pro všechny shora uvedené situace platí vždy základní pravidlo, a to aby při prvním kontaktu sociálního pracovníka s rodiči či dětmi, bylo těmto srozumitelně vysvětleno, z jakého důvodu jsou kontaktováni, případně proč jsou prošetřovány jejich poměry. Je důležité od počátku v tomto vztahu ujasnit role. Rodina by měla vědět, co se od ní očekává a jaké případné postupy budou ze strany OSPOD vedeny. Vhodné je rodiče poučit o § 52 a § 53 ZSPOD, kde jsou mimo jiné zakotveny oprávnění zaměstnanců OSPOD a povinnosti rodičů.

Přestože zákon definuje oprávnění OSPOD a povinnosti rodičů, je třeba si uvědomit, jaké pocity rodiče a děti mají a jak OSPOD vnímají. Většinou z OSPOD mají obavu, bojí

⁴⁰ Matoušek, O.; Kolářková, J.; Kodymová, P.: *Sociální práce v praxi*. Praha: Portál 2010, s. 17

se nějakého zásahu z jeho pozice moci, můžou se tedy cítit ohroženi, mohou cítit nespravedlnost a neopodstatněnost z jeho intervence, často pociťují stud, že se jejich soukromá rodinná záležitost musí projednávat na úřadě nebo mohou pociťovat také zlost. Z těchto důvodů je velmi důležité, aby sociální pracovník zvolil přiměřené, citlivé a srozumitelné vysvětlení, aby používal jazyk, kterému budou rozumět, aby se snažil získat jejich důvěru, která je důležitá pro úspěšnou spolupráci, která má za cíl především nejlepší zájmy a blaho jejich nezletilých dětí. Rodičům je potřeba vysvětlit, že v první řadě mají zodpovědnost za své děti oni. Je potřeba, aby byli rodiče, případně i děti aktivně zapojeni do jejich řešení. Ve složitých kauzách, kdy rodině hrozí i odebrání dítěte, by mohla pomoci sanace rodiny, tzn. postup, který podpoří fungování rodiny.

Bechyňová a Konvičková ve své publikaci popisují, jak může pracovník SPOD rodičům pomoci, aby přijali zařazení do sanace. Předně by měli vysvětlit rodičům, že i jemu na jejich dětech záleží a myslí si, že by dětem pomohlo, kdyby se rodina pokusila na sanaci spolupracovat. Také lze rodičům nabídnout sanaci jen na zkoušku. Utvrdit rodiče v tom, že jim rozumí, když v sanaci nevidí přínos, ale ať tedy sami řeknou, co by jim pomohlo a pak se dá opětovně navázat na sanaci na zkoušku. Vhodné je také projevit respekt k rodičům, když mluví o důvodech, proč sanaci nechtějí přijmout. Nicméně, opět jim dát čas na zvážení, zda by si svůj postoj rozmysleli. V případě, že k odebrání dítěte z rodiny dojde, je na místě jim sanaci rodiny nabídnout, aby se pokusili o změny a dítě se tak mohlo vrátit domů.⁴¹

⁴¹ Bechyňová, V.; Konvičková, M.: *Sanace rodiny*. Praha: Portál 2008, s. 22-23

3 NOVELA ZÁKONA Č. 359/1999 SB., O SOCIÁLNĚ-PRÁVNÍ OCHRANĚ DĚTÍ ÚČINNÁ OD 1.1.2013

(zákon č. 401/2012 Sb.)

Novela zákona o sociálně-právní ochraně dětí přinesla řadu změn. Hlavním cílem této novely bylo, aby v České republice byla vytvořena systematická práce s rodinami. Jedním z předních záměrů novely bylo zajištění lepší ochrany ohroženým dětem. Důraz je kladen na koordinovanost a multidisciplinární spolupráci všech zainteresovaných subjektů. V neposlední řadě je v novele zákona posílena role orgánů sociálně-právní ochrany dětí a jsou zde také uvedeny některé metody a postupy sociální práce.

V této kapitole se budu zabývat praktickými metodami a postupy sociální práce, které jsou třeba k plnění tohoto zákona. Zaměřím se především na konkrétní nové činnosti, které jsou povinné od roku 2013.

Podle Nadace Sirius a Median, který v roce 2008 vydal Monitoring problematiky ohrožených dětí v České republice je práce OSPOD podceněna, a to jak materiálně, tak počtem sociálních pracovníků. Nízký počet sociálních pracovníků přispívá k formálnímu řešení případů.⁴²

3.1 Činnost orgánu sociálně-právní ochrany dětí

Činnost sociálních pracovníků orgánu sociálně-právní ochrany dětí je velmi široká. Předním hlediskem OSPOD je zájem a blaho dítěte.

Mezi základní činnosti OSPOD patří

- zastupování nezletilých dětí před soudem v případech, kdy se jich jednání dotýká (výkon rodičovské odpovědnosti – výchova, výživa, úprava styku, určení či popření otcovství, zbavení rodičovské zodpovědnosti, majetkové věci, výchovná opatření, trestní věci atp.)
- působení na rodiče v případě narušených funkcí v rodině
- působení na nezletilé dítě v případě výchovných problémů

⁴² Staněk, M.: *Monitoring problematiky ohrožených dětí v České republice*. Median, s.r.o., Nadace Sirius 2008, s. 34

- poskytování sociálně-právního poradenství
- řešení situace v případě domácího násilí nebo syndromu CAN
- sledování výkonu ústavní výchovy a ochranné výchovy
- zprostředkovávání náhradní rodinné péče
- zajišťování pracovní pohotovosti mimo pracovní dobu

V případě, kdy je OSPOD ustanoven kolizním opatrovníkem nezletilého dítěte pro jednání u soudu zpravidla musí pro soud vypracovat výchovnou zprávu o poměrech dítěte a jeho rodiny. Před soudem pak zastupuje nezletilé dítě, kdy je v postavení účastníka řízení a má stejná práva, jako rodiče. To znamená, že před vypracováním výchovné zprávy si musí nejdříve pozvat oba rodiče k pohovoru a poté dle věku a vyspělosti dítěte provede pohovor i s dítětem a musí vyslyšet jeho přání. Při pohovoru s dítětem je nezbytně nutné přizpůsobit komunikaci s ohledem na věk dítěte a jeho rozumovou vyspělost. Většinou se pohovor vede odděleně, aby každý měl možnost vyjádřit se svobodně, bez pocitu nátlaku z přítomnosti druhého. Zejména se tak děje u dětí, kdy přítomnost rodiče by mohla ovlivnit jeho vyjádření. Dítě by mělo mít možnost svobodně vyjádřit své pocity, potřeby a přání. OSPOD by měl také provést sociální šetření v místě bydliště dítěte, případně v místě bydliště obou rodičů. Toto je zpravidla třeba v případech svěřeni dítěte do péče jednoho z rodičů, v případech úpravy styku s druhým rodičem, kdy je třeba prošetřit zejména bytové podmínky rodiče, kterého by dítě mělo navštěvovat, v případech podezření na zneužívání, týrání a zanedbávání dítěte, a nebo, také v případech, kdy dítě má výchovné problémy. Sociální šetření v rodině má význam především pro to, aby sociální pracovník získal více informací o tom, v jakém prostředí dítě žije. V některých závažných případech je nutné požádat také o zprávu ze školy, kam dítě dochází, o zprávu pediatra, případně o zprávu od jiných zainteresovaných institucí.

„Metoda v obecném významu představuje způsob, jak dosáhnout jistého, předem stanoveného cíle prostřednictvím plánovité činnosti.“⁴³

Mezi základní metody OSPOD patří

- vyhodnocování situace dítěte
- stanovení individuálního plánu

⁴³ Mühlpachr, P.: *Sociální práce jako životní pomoc*. Brno: 2006, s. 10

- pořádání případových konferencí
- poradenství
- výchovná opatření

Ve Směrnici MPSV je zakotveno, že všechny děti, kterým je poskytována sociálně-právní ochrana jsou zařazeny do evidence OSPOD a vede se o nich spisová dokumentace. Základní spisová značka, kterou jsou označeny spisy dětí, které mají ve správním obvodu trvalé bydliště je Om. Toto označení znamená v současné době Ochrana mládeže. Má tedy odlišný význam, než který popisují na straně 13. V případě, že dítě, které se nachází ve správním obvodu, kde nemá trvalé bydliště, spisová dokumentace se označí spisovou značkou Nom, což znamená - Nepříslušná ochrana mládeže.⁴⁴

Vyhodnocování situace dítěte a jeho rodiny

Od 1.1.2013 podle ustanovení § 10 odst. 3 ZSPOD je mimo jiné povinností OSPOD pravidelně vyhodnocovat situaci dítěte a jeho rodiny, a to zejména z hlediska posouzení, zda se jedná o dítě uvedené v § 6, ze kterého vyplývá, že OSPOD se zaměřuje zejména na děti:

- a) *„jejichž rodiče*
 1. *zemřeli,*
 2. *neplní povinnosti plynoucí z rodičovské zodpovědnosti, nebo*
 3. *nevykonávají nebo zneužívají práva plynoucí z rodičovské zodpovědnosti;*
- b) *které byly svěřeny do výchovy jiné fyzické osoby než rodiče, pokud tato osoba neplní povinnosti plynoucí ze svěřeni dítěte do její výchovy;*
- c) *které vedou zahálčivý nebo nemravný život spočívající v tom, že zanedbávají školní docházku, nepracují, i když nemají dostatečný zdroj obživy, požívají alkohol nebo návykové látky, jsou ohroženy závislostí, žijí se prostitutí, spáchaly trestný čin nebo, jde-li o děti mladší než patnáct let, spáchaly čin, který by jinak byl trestným činem, opakovaně nebo soustavně páchají přestupky nebo jinak ohrožují občanské soužití;*

⁴⁴ Směrnice MPSV č.j. 2013/26780-21 ze dne 19. září 2013 o stanovení rozsahu evidence dětí a obsahu spisové dokumentace o dětech vedené orgány sociálně-právní ochrany dětí a o stanovení rozsahu evidence a obsahu spisové dokumentace v oblasti náhradní rodinné péče

- d) které se opakovaně dopouští útěků od rodičů nebo jiných fyzických nebo právnických osob odpovědných za výchovu dítěte;
 - e) na kterých byl spáchán trestný čin ohrožující život, zdraví, svobodu, jejich lidskou důstojnost, mravní vývoj nebo jmění, nebo je podezření ze spáchání takového činu;
 - f) které jsou na základě žádosti rodičů nebo jiných osob odpovědných za výchovu dítěte opakovaně umísťovány do zařízení zajišťujících nepřetržitou péči o děti nebo jejich umístění v takových zařízeních trvá déle než 6 měsíců;
 - g) které jsou ohrožovány násilím mezi rodiči nebo jinými osobami odpovědnými za výchovu dítěte, popřípadě násilím mezi dalšími fyzickými osobami;
 - h) které jsou žadateli o azyl odloučenými od svých rodičů, popřípadě jiných osob odpovědných za jejich výchovu;
- pokud tyto skutečnosti trvají po takovou dobu nebo jsou takové intenzity, že nepříznivě ovlivňují vývoj dětí nebo jsou anebo mohou být příčinou nepříznivého vývoje dětí.*⁴⁵

V ustanovení § 6 je výčet situací, které, jakmile se v rodině vyskytnou, OSPOD je povinen vypracovat formulář o vyhodnocení situace dítěte a rodiny (viz příloha č. 1), který je součástí spisové dokumentace vedené o dítěti. Včasné vypracování vyhodnocení případu je důležitým momentem pro další zdárný vývoj situace. Vyhodnocování je v podstatě sbírání všech informací o rodině, kdy výsledkem je ucelení všech důležitých informací, na jejichž základě se objektivně posoudí možné ohrožení dítěte. Situace ohroženého dítěte se skládá ze vzájemně propojených skutečností, které dohromady dávají ucelený obraz celkové situace v rodině. Tento vyhodnocovací formulář slouží také k zmapování situace v rodině a ke zjištění různých možností, jak řešit vzniklou situaci. Jsou to důležité podklady pro další kroky sociálního pracovníka, který na základě faktického vyhodnocení může plánovat opatření na ochranu dítěte. Cílem vyhodnocení situace dítěte je určit směr dalšího vývoje v rodině a vypracovat individuální plán péče o dítě.

Před samotným podrobným vyhodnocením je třeba, aby sociální pracovník nejprve provedl základní vyhodnocení situace dítěte, a to v okamžiku, kdy přijme dítě do evidence OSPOD. Jedná se o zjištění, zda dítě spadá do některé situace uvedené v § 6 ZSPOD. V případě, že pracovník zjistí, že se nejedná o tento případ, stačí, když do spisové dokumentace učiní záznam ve smyslu, že není založen důvod pro vyhodnocování situace

⁴⁵ Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, § 6

dítěte a jeho rodiny, neboť nebyly shledány důvody ohrožení dítěte. V tomto případě není třeba zakládat úplný formulář vyhodnocení situace dítěte a rodiny, ale postačí základní údaje o rodině. Pokud v průběhu vedení spisové dokumentace se situace změní a sociální pracovník OSPOD nazná, že dítě již spadá do § 6, je potřeba vyhodnocování provést a vyplněný podrobný formulář do spisu založit. V zákoně je výslovně uvedeno, že je třeba pravidelně vyhodnocovat situaci dítěte a jeho rodiny, a to zejména z hlediska posouzení, zda se jedná o dítě uvedené v § 6. Nejsou uvedeny, jaké mají být intervaly, ale obecně lze říci, že pravidelností se rozumí dle potřeby a charakteru případu. Vyhodnocování se musí provádět pro každé dítě zvlášť, byť se jedná o sourozence, kteří mají společné rodiče. V případě vyplnění formuláře o vyhodnocení a následného přehodnocování, musí být vždy uvedeno datum, kdy k přehodnocení a případné změně došlo, aby bylo možno posoudit vývoj situace. Ve spisové dokumentaci musí být založeno vždy vytištěné aktuální vyhodnocování se všemi provedenými změnami. Vyhodnocovací formulář musí být podložen důkazy, tedy materiály, které jsou založeny v opatrovnickém spise. Vyhodnocování musí být psáno srozumitelně, aby tomu mohl porozumět i samotný rodič. Vytvoření vyhodnocovacího formuláře by zpravidla mělo předcházet případnému odebrání dítěte z rodiny. To se však netýká akutních případů, kdy je třeba zasáhnout neprodleně. Ve formuláři vyhodnocování dítěte se sociální pracovník OSPOD musí kromě uvedení nacionálů dítěte, sourozenců, rodiny a institucí a dalších odborníků pracujících s dítětem zaměřit na široké rodinné poměry, včetně citových vazeb a schopností rodičů o péči o dítě.

Sociální pracovník OSPOD má následující souhrn nástrojů:

- rozhovor s rodiči, s dítětem
- rozhovor se sousedy, příbuznými atd.
- pozorování
- sociální šetření
- zpráva školy
- zpráva pediatra
- zpráva psychologa
- zpráva zainteresovaných ostatních institucí (např. policie, Úřad práce, Probační a mediační služba atd.)
- případová konference

Individuální plán ochrany dítěte

Po vyhodnocení situace dítěte sociální pracovník OSPOD musí vypracovat individuální plán ochrany dítěte. K tomu slouží opět formulář (viz příloha č. 2), který se vyplní a vloží do spisové dokumentace za vyhodnocovací formulář. Také individuální plán je třeba průběžně aktualizovat, aby bylo zřejmé, zda se cíle v něm určené daří naplnit. Do individuálního plánu sociální pracovník uvede dílčí cíle, které mají být dosaženy. Také zapíše konkrétní kroky, které mají být v zájmu naplnění cíle provedeny. Dále do formuláře zaznamená, která odpovědná osoba každý jednotlivý cíl má vykonat a zapíše časový plán pro provádění těchto opatření.

Podle názoru britského profesora Drydena se cíle klientů mohou z různých důvodů v průběhu poradenství měnit. Klienti si mohou uvědomit, že například cíle, které si stanovili na začátku, jsou příliš náročné. Přehodnocení cílů obvykle vede k tomu, že si vytyčí nové cíle.⁴⁶

Individuální plán ochrany dítěte je třeba stanovit s ohledem na rodinnou situaci, rodičovské schopnosti, potřeby dítěte, ale také s ohledem na přání rodičů. Je mnohem snadnější a účelnější dávat jednodušší a krátkodobé cíle, které rodičům a dítěti budou srozumitelné a budou schopni je plnit. Je důležité rodinu motivovat, ukázat jim, že z jejich nepříznivé situace vede cesta, která jim pomůže. Pokud by na ně byly kladeny příliš vysoké nároky, mohlo by je to frustrovat a demotivovat, což by bylo kontraproduktivní se zájmy dítěte. Individuální plán dává jasný přehled cílů a přijímaných opatření. Obsahuje postupné dílčí kroky a konkrétní časové termíny, kdy je možné situaci vyřešit v zájmu dítěte.

Individuální plán je sestaven ve spolupráci s rodiči a případně i s dítětem s ohledem na jeho věk a rozumovou vyspělost a také s odborníky, kteří se na řešení problému podílejí. Zapojení rodiny do řešení jejich nepříznivé situace je základem pro úspěšné řešení. Členové rodiny si musí být vědomi své důležitosti, toho, že jsou odpovědní za situaci a další vývoj. V případě, že se rodiče či dítě odmítnou podílet na řešení situace, sociální pracovník musí individuální plán vytvořit tak, aby bylo zřejmé, k jakým opatřením, a v jakém čase dojde k tomu, aby byly ochráněny zájmy nezletilého dítěte.

⁴⁶ Dryden, Windy.: *Poradenství*. Praha: Portál s.r.o. 2008, s. 74

Podle Křivohlavého cíl kooperace musí mít kladnou hodnotovou charakteristiku pro všechny účastníky.⁴⁷

Individuální plán ochrany dítěte se podle ustanovení § 10 odst. 5 ZSPOD, zpracovává s důrazem na přijetí opatření, které umožní setrvání dítěte v péči rodičů nebo jiných osob odpovědných za výchovu dítěte. Musí se vypracovat do jednoho měsíce od poskytování sociálně-právní ochrany a pravidelně se musí aktualizovat. Významnou stránkou individuálního plánu je možnost plánování různých variant. V případě, že rodina je seznámena s možností, že pokud zvolená vhodná varianta nebude akceptována, nastanou následky, se kterými rodiče byli předem seznámeni, je to podpora pro sociální pracovníky v situaci, kdy musí přijmout důraznější opatření. Individuální plán dítěte je nutné nechat podepsat také rodiči a případně samotným dítětem. Pokud toto nelze, a to z jakéhokoliv důvodu, je třeba o tom učinit zápis do opatrovnického spisu.

Případová konference

Případová konference je multidisciplinární spolupráce při hledání vhodného optimálního řešení problému v rodině, ve které se nachází ohrožené dítě. Umožňuje zapojit do řešení případu další důležité instituce a odborníky, se kterými je vhodné spolupracovat.

Matoušek uvádí, že je potřeba posoudit každého jednotlivce a jeho situaci z hlediska zdravotního, psychologického a sociálněprávního. K tomu je zapotřebí pediatr, dětský psycholog, v některých případech také neurolog, dětský psychiatr, speciální pedagog, logoped, právník, aj.⁴⁸

Dalšími zúčastněnými by však měla být také školská zařízení, policie, Probační a mediační služba atp. Uspořádání případové konference je vhodné zejména z důvodu docílení koordinovaného postupu a aktivizace rodiny.

Pokud sociální pracovník OSPOD vyhodnotí situaci a dospěje k názoru, že se jedná o dítě nějakým způsobem ohrožené dle ustanovení § 6 ZSPOD, a v jeho situaci by bylo účelné svolat případovou konferenci, učiní tak. Ne vždy je však případová konference vhodná a někdy je situace tak vážná, že tuto konferenci před zásahem OSPOD již svolat nelze.

⁴⁷ Křivohlavý, J.: *Já a ty*. Praha: AVICENUM, zdravotnické nakladatelství 1977, s. 173

⁴⁸ Matoušek, O. a kol.: *Metody a řízení sociální práce*. Praha: Portál 2013, s. 223

Dle § 14 odst. 2 ZSPOD je OSPOD povinen pořádat případovou konferenci před podáním návrhu na některé opatření, kterým by bylo zásadním způsobem zasaženo do rodičovské odpovědnosti.⁴⁹

I v tomto případě mohou nastat výjimky, kdy uspořádání konference z objektivních důvodů nelze nebo by bylo neúčelné. V případě svolání, všichni účastníci konference musí nejprve podepsat poučení o mlčenlivosti. Doporučovaný počet účastníků je 10-12 osob, ale vhodnější je spíše méně účastníků. Případová konference může být svolána jednorázově nebo v určitých intervalech, záleží na každém jednotlivém případě.

Cílem případové konference je nalezení nejlepšího možného řešení pro dítě. Na případovou konferenci je třeba pozvat kromě odborníků také rodiče, případně i širší rodinu, pokud toho je potřeba využít. Přítomnost nezletilého dítěte na případové konferenci se zvolí podle jeho rozumové vyspělosti a věku. Je také možné dítě ponechat pouze na část jednání. Rodina by měla být primárně zapojena do řešení problému. Je pro ni důležité, aby se mohla vyjádřit a sdělit svoje přání a názory. Vhodné je také, aby rodina slyšela názory na řešení problému i od ostatních odborníků, nebo že odborníci podporují doporučení OSPOD. Častokrát rodiče nevěří, že OSPOD jedná v zájmu jejich dětí, odmítají doporučení OSPOD akceptovat, odmítají spolupráci. Pokud se rodiče budou sami podílet na řešení, a pokud vyslyší názory jiných, je šance, že získají na věc jiný náhled. Při skončení případové konference by rodiče i dítě měli získat pocit podpory, povzbuzení a důvěru k odborníkům podílejícím se na jejich řešení problému.

Rodiče by se případové konference měli zúčastnit, a to i v případě obavy, z jejich nevhodného chování na konferenci. K eliminaci konfliktů vede případovou konferenci facilitátor, který by všechny účastníky měl umět usměrnit. Rodiče jsou však na případové konferenci hlavními aktéry, proto je v zájmu zdárného řešení jejich přítomnost nezbytná. Kdo může být facilitátorem? Ideální je vyškolený sociální pracovník OSPOD, který zná tuto problematiku, případně je vhodný také psycholog. V některých případech může případ moderovat i sám pracovník OSPOD, to záleží na složitosti kauzy. V každém případě by měl být facilitátor nestranný a emočně neangažovaný. Případové konference by se měl také účastnit zapisovatel a klíčový sociální pracovník OSPOD.

⁴⁹ Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, § 14

V úvodu konference by měly být facilitátorem sděleny důvody, proč k tomuto setkání došlo. Měli by být představeni všichni účastníci, kteří musí podepsat prohlášení o mlčenlivosti. Dále by se měl představit problém k řešení a všichni by se k němu měli vyjádřit, a to včetně navrhovaného řešení. Poté by se měly určit jednotlivé úkoly k řešení a stanovit termíny včetně odpovědných osob za řešení každého jednotlivého úkolu. Na konci konference by se mělo domluvit, zda proběhne další setkání či nikoliv. Závěry z případové konference musí být zapsány do protokolu a podepsány všemi účastníky. Výstupy mohou být podkladem pro individuální plán dítěte.

„Pravidla průběhu případové konference

- *rovnocennost všech účastníků (vzájemný respekt a úcta)*
- *otevřenost všem vzneseným myšlenkám a nápadům*
- *srovnatelný prostor a čas pro vyjádření každého účastníka*
- *srozumitelnost pro všechny účastníky*
- *podchycení každého impulsu*
- *zaměřenost na cíl setkání*
- *ukázněnost v projevu – vracíme se zpět k hlavnímu cíli, odbíhá-li od něj debata*
- *dodržování agendy a časového rozvrhu*
- *snaha o dosažení souladu s přijatými závěry*
- *respekt k přijatým závěrům*
- *vypracování výstupu (individuálního plánu) z případové konference*
- *použití výstupu (individuálního plánu) z případové konference pro další spolupráci*
- *průběžný monitoring.*⁵⁰

Pro sociální pracovníky OSPOD by případová konference měla mít přínos především v tom, že nejsou na řešení problému ohroženého dítěte sami, a že se mohou obrátit na další zainteresované odborníky. I přesto, že jsou sociální pracovníci OSPOD odpovědní za další vývoj v rodině, nemusí se díky případové konferenci cítit sami a mohou tak získat podporu odborníků při dalším řešení.

⁵⁰ Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR. *Manuál k případovým konferencím*. MPSV 2011, s. 11

3.2 Náhradní rodinná péče

„Ochrana dětí v České republice nedosahuje úrovně odpovídající úrovni vyspělých evropských států, a to zejména s přihlédnutím k vysokému počtu dětí v ústavní péči a nedostatečné nabídce alternativních forem práce s ohroženým dítětem a jeho rodinou. Za výchozí nedostatek je přitom považována roztržitost agendy péče o ohrožené děti, a to na úrovni vertikální i horizontální.“⁵¹

Do náhradní rodinné péče se dostávají děti, o které se nemůže, neumí nebo nechtějí starat vlastní rodiče. Od ledna 2013 došlo v oblasti náhradní rodinné péče ke změnám. Cílem těchto změn bylo zajistit dětem, které nemohou vyrůstat v přirozeném prostředí, tedy v prostředí vlastní rodiny, aby bylo funkční alternativní řešení, a to v podobě náhradní rodinné péče. Z novely je patrné, že zásadně by při odchodu dítěte z původní rodiny měla být upřednostňována výchova jiné fyzické osoby, a to především péče v širší rodině, pěstounská péče či osvojení.

Jak Helus uvádí, pro vývoj dítěte v raném věku má mimořádný význam uspokojování potřeby pevné citové vazby k pečující osobě. Pokud tato potřeba není uspokojována, dochází u dítěte k citově sociální deprivaci.⁵²

V novele zákona o sociálně-právní ochraně dětí v oblasti náhradní rodinné výchovy je zejména zakotveno následující

- rozvoj náhradní rodinné péče
- zvýšení podpory pěstounské péče
- hmotné zajištění pěstounské péče na přechodnou dobu
- změna způsobu příprav pěstounů
- vytváření podmínek pro zřízení podpůrných a odlehčovacích služeb pro pěstounské rodiny.

⁵¹ Bořová, A.; Hofrová, V.; Jandová, T.; Kalábová, S.; Rotreklová, E.; Štěrbová, D.: *Náhradní rodinná péče a transformace systému péče o ohrožené děti v České republice*. Brno: TRIADA-Poradenské centrum o.s. 2008, s. 64

⁵² Helus, Z.: *Sociální psychologie pro pedagogy*. Praha: Grada Publishing, a.s. 2007, s. 95

Vzhledem k novele zákona, která mimo jiné detailně vymezuje práva a povinnosti pěstounů na přechodnou dobu, což v předchozí úpravě nebylo, věnuji této formě náhradní rodinné péči více pozornosti.

Formy náhradní rodinné péče

V České Republice je široké spektrum forem náhradní rodinné péče určené dětem, o něž se biologičtí rodiče nemohou nebo nechtějí postarat. Jedná se o následující:

- a) **Svěření dítěte do péče jiné osoby** – tato forma náhradní rodinné péče je optimální zejména z toho důvodu, že při výběru vhodné osoby dá soud přednost zpravidla příbuznému dítěti. Fyzická osoba však musí poskytovat záruku řádné výchovy dítěte a musí se svěřením dítěte souhlasit. Tuto formu náhradní rodinné péče nelze použít, pokud není možné rodičům nebo ostatním příbuzným uložit vyživovací povinnost k dítěti.
- b) **Pěstounství** – tato forma je také jednou z variant náhradní rodinné péče. Pěstoun je povinen o dítě osobně pečovat a při péči o osobu dítěte vykonává přiměřeně práva a povinnosti rodičů. Pěstoun nemá vyživovací povinnost k dítěti a právo zastupovat dítě a spravovat jeho záležitosti má jen v běžných věcech. Jinak toto právo náleží rodičům, pokud nejsou v rodičovské odpovědnosti omezeni či zbaveni.
- c) **Pěstounská péče na přechodnou dobu** – tato forma náhradní rodinné péče se uplatňuje zejména v následujících případech:
 - po dobu, po kterou nemůže rodič ze závažných důvodů dítě vychovávat,
 - po dobu, po jejímž uplynutí lze dát souhlas rodiče s osvojením,
 - po dobu do pravomocného rozhodnutí soudu o tom, že tu není třeba souhlasu rodičů k osvojení.

Pěstounská péče na přechodnou dobu může trvat nejdéle jeden rok. To neplatí, pokud jsou do pěstounské péče téhož pěstouna svěřeni sourozenci dítěte, kteří byli do této péče svěřeni později, ne však na dobu delší, než jeden rok od svěřením posledního ze sourozenců. V případech pěstounské péče na přechodnou dobu je soud povinen nejméně jednou za tři měsíce přezkoumat, zda trvají důvody pro svěřením do pěstounské péče.

- d) **Poručenství** – poručník se dítěti musí ustanovovat vždy za situace, kdy
 - oba rodiče nezletilého dítěte zemřeli,
 - byli zbaveni rodičovské odpovědnosti,

- výkon jejich odpovědnosti byl pozastaven nebo
- nemají způsobilost k právním úkonům v plném rozsahu.

Poručník má vůči dítěti zásadně všechny povinnosti a práva jako rodič, ale nemá k dítěti vyživovací povinnost. V případě osobní péče o dítě je poručník i dítě zabezpečeni dávkami pěstounské péče za stejných podmínek jako pěstoun a dítě svěřené do pěstounské péče. Poručník může být především ten, koho doporučili rodiče, případně někdo z příbuzných nebo osob blízkých dítěti nebo jeho rodině. Nemůže-li být poručníkem ustanovena fyzická osoba, ustanoví soud poručníkem orgán sociálně-právní ochrany dětí. Jakékoli rozhodnutí poručníka v podstatné věci týkající se dítěte vyžaduje schválení soudem.

- e) **Osvojení** – v případě osvojení vznikají mezi osvojitelem a osvojencem vztahy jako mezi rodiči a dětmi a mezi osvojencem a příbuznými osvojitele vztahy příbuzenské. Osvojitelé mají při výchově dítěte v plném rozsahu rodičovskou odpovědnost. Do knihy narození matriky se namísto rodiče na základě pravomocného rozhodnutí soudu o osvojení zapíše osvojitel, popřípadě osvojitelé. Vztahy k původní rodině dítěte, na rozdíl od pěstounské péče, zanikají.
- f) **Mezinárodní osvojení** – v případě, že nelze dítěti zprostředkovat pěstounskou péči ani osvojení v České republice, nebo nelze předpokládat, že by v budoucnu mohla převzít dítě do péče osoba dítěti příbuzná nebo jemu blízká, zařadí Úřad pro mezinárodněprávní ochranu dětí v Brně dítě do své evidence.⁵³

Pěstounská péče na přechodnou dobu

Pěstounská péče na přechodnou dobu (dále jen PPPD) byla v tomto zákoně zakotvena již v roce 2006. Neměla však takovou podobu, aby mohla být bez problémů uplatňována. V současném platném znění ZSPOD je její podoba podrobně vymezena a díky tomu může být dobře využívána. Institut pěstounské péče na přechodnou dobu umožňuje, aby dítě mohlo vyrůstat u řádně proškolených pěstounů. Takto je možné zabezpečit dítěti právo na rodinný život podle čl. 20 a 21 Úmluvy o právech dítěte. U pěstounů je kladen důraz na jejich odbornou přípravu, další vzdělávání a supervizi. Jsou na ně činěny vysoké nároky, a to zejména s ohledem na jejich schopnost spolupracovat s rodiči dítěte, což není

⁵³ Ministerstvo práce a sociálních věcí. *Formy náhradní rodinné péče*. [online] Praha: 2013 [cit. 2014-02-01] Dostupné z: <http://www.mpsv.cz/cs/14501>

jednoduché, případně na spolupráci s trvalou náhradní rodinou (pěstounskou či osvojitelskou).

Při pěstounské péči na přechodnou dobu musí být dodržovány následující základní principy:

- PPPD může trvat maximálně po dobu jednoho roku (§ 27a odst. 9 ZSPOD)
- do PPPD je dítě svěřeno pouze rozhodnutím soudu na návrh OSPOD, a to jen pěstounům vedených v evidenci na přechodnou dobu
- pěstouni, kteří mohou vykonávat PPPD, jsou vedeni ve zvláštní evidenci krajských úřadů a pobírají odměnu i po dobu, kdy nepečují o žádné dítě; jsou připraveni, kdykoliv přijmout dítě
- přípravy na PPPD mají trvat 72 hodin (§ 11 odst. 2 písm. b) ZSPOD).

Na osoby, které vykonávají pěstounskou péči na přechodnou dobu, by mělo být pohlíženo jako na profesionály, kteří vykonávají speciální činnost v oblasti výchovy a péče o ohrožené děti. Od těchto pěstounů se očekává, že dětem poskytnou stabilní a vřelé prostředí. Pěstouni by dětem měli pomoci vyrovnávat se s traumaty, které prožily a připravit je na přechod buď do trvalé péče (osvojení, pěstounská péče) a nebo na návrat do původní rodiny. Proto je při výběru pěstounů na přechodnou dobu důležité posoudit jejich rodinnou situaci, životní zabezpečení, bydlení a zejména jejich osobnostní charakteristiku a zdravotní stav. Péče o děti na přechodnou dobu vyžaduje u pěstounů životní zkušenosti, zralost, trpělivost, motivaci a především schopnost dávat lásku a umět přijmout každé dítě jim svěřené.

Očekávání od pěstounů na přechodnou dobu

- absolvování příprav
- porozumění smyslu PPPD
- připravenost dítě předat do rodiny
- připravenost spolupracovat s odborníky
- ochota spolupracovat s rodinou dítěte nebo vybranou náhradní rodinou
- připravenost se dále vzdělávat a účastnit se supervize.

Evidenci osob, které mohou vykonávat pěstounskou péči na přechodnou dobu, vede krajský úřad (§ 27a ZSPOD). Krajský úřad má povinnost údaje z evidence poskytnout také obecním úřadům s rozšířenou působností ve svém obvodu. Pokud OSPOD má dítě,

kteřé by bylo vhodné do PPPD umístit, osloví příslušný OSPOD dle bydliště pěstounů, které mají s těmito pěstouny uzavřenu dohodu. V případě svěření dítěte do PPPD musí sociální pracovník připravit dítě na příchod do pěstounské péče na přechodnou dobu. Je třeba zvolit individuální přístup, a to s ohledem na věk dítěte a jeho rozumovou vyspělost. Je vhodné dítěti vysvětlit situaci, ve které se ocitlo, vysvětlit mu, kdo je pěstoun, případně s ním probrat plán o zachování kontaktu s vlastní rodinou. Využívat PPPD je možné z různých důvodů, např. výkon trestu či špatný zdravotní stav rodiče, dítě bylo týrané či zneužívané, opuštěné nebo, když rodiče nezvládají výchovu.

Činnost orgánů sociálně-právní ochrany dětí ve vztahu umístění dítěte do PPPD

V případech, kdy je dítě ohroženo na životě nebo zdraví upravuje postup OSPOD ustanovení § 15 a § 16 ZSPOD. Následuje vyhodnocování situace dítěte a vypracování individuálního plánu ochrany dítěte. Pokud by to nebylo nemožné či neúčelné, je vhodné uspořádat případovou konferenci (§ 14 odst. 2 písm. b) ZSPOD). OSPOD musí projednat s rodiči důvody, pro které podává návrh k soudu na svěření dítěte do PPPD (§ 14 odst. 2 písm. a) ZSPOD). Je však také povinen poskytovat či zprostředkovat odborné poradenství a pomoc. V případě, kdy rodiče odmítají doporučenou odbornou pomoc a v zájmu dítěte je takováto pomoc nezbytná, ZSPOD umožňuje, aby OSPOD uložil rodičům povinnost využít odborné pomoci (§ 12 ZSPOD).

Návrh na svěření dítěte do PPPD podává místně příslušný OSPOD. Může jej podat formou návrhu na předběžné opatření a nebo může podat návrh na meritorní svěření dítěte do PPPD. V případě podání návrhu na předběžné opatření, musí OSPOD podat následně vždy buď návrh na vydání meritorního rozhodnutí o svěření dítěte do PPPD nebo musí podat jiný návrh na vydání meritorního rozhodnutí v této věci. Aby soud mohl návrhu vyhovět, musí být splněny obecné podmínky pěstounské péče

- výchova v rodině není řádně zabezpečena
- je v zájmu dítěte, aby bylo svěřeno do jiného výchovného prostředí, případně vyjádření dítěte
- existuje vhodná osoba, která může vykonávat PPPD a se svěřením souhlasí.⁵⁴

⁵⁴ MACELA, Miloslav. *Informace o postupech spojených s umístováním dětí do pěstounské péče*. [online] Praha: MPSV 2013 [cit. 2014-02-01] Dostupné z: www.mpsv.cz/files/clanky/14851/umistovani_deti_PPPD.pdf

Dohody o výkonu pěstounské péče

Účelem dohody sepsané s pečující či osobou v evidenci je zajištění pomoci pěstounům a dalším osobám pečujícím o děti. S ohledem na velmi vysoké nároky kladené na osoby pečující o dítě v PPPD je potřeba věnovat pozornost poradenské činnosti a konkrétní pomoci při řešení problémů v sociální oblasti, výchovné apod. Dohody mají přispět k podpoře náhradním rodičům. Podpora se má zaměřovat především na specifické potřeby pro péči o přijaté děti. Je důležité individuálně vyhodnotit potřeby každého jednotlivého dítěte a na základě toho navrhnout a sjednat v dohodě služby, které budou na tyto potřeby reagovat. Poskytovaná podpora má být především prevencí, aby předcházela vzniku situací, které by vedly k odchodu přijatého dítěte do dalšího jiného výchovného prostředí, a to v následujících oblastech

- zpracování traumatu a ztráty u přijatého dítěte
- navázání bezpečné vztahové vazby s pěstouny
- práce s důsledky poruch attachmentu
- identita dítěte
- vztahy s rodiči a dalšími blízkými osobami.

Práva a povinnosti osob pečujících a osob v evidenci upravuje ustanovení § 47a odst. 2 ZSPOD.

Mezi práva patří následující

- právo na poskytnutí trvalé nebo dočasné pomoci při zajištění osobní péče o svěřené dítě (realizaci tohoto práva je třeba vždy provádět citlivě s ohledem na zájmy dítěte a zvážit zejména u nejmenších dětí formu zajištění této pomoci)
- právo na poskytnutí pomoci se zajištěním celodenní péče o svěřené dítě nebo děti v rozsahu alespoň 14 kalendářních dnů v kalendářním roce, jestliže svěřené dítě dosáhlo alespoň věku 2 let (tato pomoc nesmí být v rozporu s potřebami a zájmy dětí)
- právo na zprostředkování psychologické, terapeutické nebo jiné odborné pomoci alespoň jednou za 6 měsíců (odborná pomoc poskytovaná dítěti musí být v souladu s individuálním plánem ochrany dítěte)
- právo na zprostředkování nebo zajištění bezplatné možnosti zvyšovat si znalosti a dovednosti v oblasti výchovy a péče o dítě (toto je na odpovědnosti subjektu, který dohodu uzavřel, aby zajistil vzdělávání)

- právo na pomoc při udržování, rozvíjení a prohlubování sounáležitosti dítěte s osobami blízkými, zejména s rodiči a při realizaci styku rodičů s dítětem v pěstounské péči, včetně pomoci při zajištění místa pro uskutečňování styku oprávněných osob s dítětem a při zajištění asistence při tomto styku.

Mezi povinnosti patří následující

- povinnost umožnit sledování naplňování dohody o výkonu pěstounské péče a spolupracovat se zaměstnancem pověřeným sledovat vývoj dítěte
- povinnost v souladu s individuálním plánem ochrany dítěte udržovat, rozvíjet a prohlubovat sounáležitost dítěte s osobami dítěti blízkými, zejména s rodiči a umožnit styk rodičů s dítětem v pěstounské péči, pokud soud rozhodnutím nestanoví jinak
- povinnost zvyšovat si znalosti a dovednosti v oblasti výchovy a péče o dítě (rozsah povinného vzdělávání je minimálně 24 hodin v době 12 kalendářních měsíců po sobě jdoucích).

Smyslem pravidelných kontaktů je zejména v poskytování cílené podpory a v kontrole výkonu pěstounské péče. Během těchto návštěv tak mohou být včas zjištěna případná rizika vzniku problémů a včas na ně reagováno. Pro pracovníka, který sleduje výkon pěstounské péče, je také velmi důležité být v osobním kontaktu s dítětem. Aby byla tato práce úspěšná, musí s ním navázat důvěru. Dítě by mělo pochopit, že se na tohoto pracovníka může v případě jakékoliv potřeby s obrátit. Návštěvy v rodině jsou nenahraditelným zdrojem informací. OSPOD také pracuje s původní rodinou dítěte, zejména v případech, kdy se plánuje návrat dítěte zpět do rodiny.⁵⁵

⁵⁵ MACELA, Miloslav. *Informace k dohodám o výkonu pěstounské péče*. [online] Praha: MPSV 2013[cit. 2014-02-01] Dostupné z: www.mpsv.cz/files/clanky/15306/informace_dohody.pdf

Stručný přehled dalších nejdůležitějších změn v oblasti náhradní rodinné péče ve vztahu k činnosti orgánů sociálně-právní ochrany dětí

Každé dítě má právo na život ve své biologické rodině, na rodičovskou výchovu. Rodiče jsou primárními osobami, které by dítěti měli zajišťovat jeho základní bio-psycho-sociální potřeby. Pokud však tyto hlavní osoby selžou, nezbyvá, než aby se o děti postaral stát. Shora uvedený výčet podává přehled o možnostech náhradní rodinné péče. Tyto formy péče jsou optimálním řešením pro děti, které se ocitly v krizové situaci a nemohou vyrůstat ve vlastní biologické rodině. Je však otázkou, do jaké míry je tuto optimální náhradní rodinnou péči možné zajistit všem potřebným dětem. Obzvláště v případech pěstounské péče na přechodnou dobu, kde je omezen časový úsek.

Přehled dalších nejdůležitějších změn v náhradní rodinné péči:

- 1) Ruší se zprostředkovávání náhradní rodinné péče na úrovni Ministerstva práce a sociálních věcí. Tuto činnost zajišťují krajské úřady (§ 24).
- 2) Dohody o výkonu pěstounské péče musí být uzavřeny do jednoho měsíce od právní moci rozhodnutí o svěřeni. V případech, kdy dohodu sepisuje nestátní organizace, která má ke zprostředkování náhradní rodinné péče pověření, musí dát dohodu vždy ke schválení věcně a místně příslušnému orgánu sociálně-právní ochrany dětí. Dohody o výkonu pěstounské péče se uzavírají dle trvalého bydliště pěstounů. Nezletilé dítě je však vedeno podle svého trvalého bydliště. Spisová dokumentace Om se tak téměř shoduje s dokumentací vedenou dle trvalého bydliště pěstounů.
- 3) Četnost návštěv dítěte a pěstounů ze strany orgánu sociálně-právní ochrany dětí je zvýšena, a to v intervalu 1x za 2 měsíce. V případech, kdy dítě zprostředkovávala do náhradní rodinné péče nestátní organizace tomu oprávněna ve spolupráci s OSPOD, návštěvu vykonávají v těchto určených intervalech tyto organizace a místně příslušný orgán sociálně-právní ochrany tuto návštěvu osobně vykonává pouze 1x za 6 měsíců. Od účinnosti novely ZSPOD, lze požádat místní OSPOD o sociální šetření. Tato možnost je s ohledem na lepší znalost poměrů místního OSPOD a s tím i na možnost lepší spolupráce s rodinou velmi přínosná.
- 4) Orgány sociálně-právní ochrany dětí se také musí na žádost úřadu práce vyjadřovat k odměně pěstouna, zda je zvlášť zřetele hodná, a to v případech, kdy je

v pěstounské péči jedno či dvě děti. Při pěstounské péči tří dětí a více tato odměna pěstounu náleží vždy.

- 5) Podle Občanského zákoníku, který je účinný od 1.1.2014 již nemohou orgány sociálně-právní ochrany dětí rozhodovat o svěření do péče budoucích pěstounů a péče budoucích osvojitelů, neboť tato kompetence náleží pouze soudům.
- 6) Návrh k soudu na předběžné opatření, kterým by bylo dítě předáno do pěstounské péče na přechodnou dobu, podává orgán sociálně-právní ochrany dětí. Tato rozhodnutí o předběžném opatření jsou platná po dobu tří měsíců a je nutné podat zároveň či následně návrh ve věci meritorního rozhodnutí.
- 7) Také pro sociální pracovníky, kteří mají v pracovní kompetenci náhradní rodinnou péči, platí povinnost, jak bylo uvedeno v předešlých kapitolách, vypracovávat vyhodnocování dítěte a jeho rodiny, individuální plán ochrany dítěte a pořádat případové konference.
- 8) Na základě doporučení veřejného ochránce práv musí orgány sociálně-právní ochrany dětí hlásit do náhradní rodinné péče všechny nezletilé děti, které byly umístěny mimo rodinu. To znamená, že jsou zařazeny do evidence pro pěstounskou péči všechny děti, které se ocitly v situaci, se kterou je spojena potřeba náhradní rodinné péče, přestože realizace náhradní rodinné péče je obtížná pro jejich zdravotní handicap, výchovné problémy či vyšší věk.

Ze shora uvedeného je zřejmé, že novela zákona byla zaměřena na zlepšení podmínek pro naplnění základního práva dítěte vyrůstat v rodinném prostředí. Zda se tyto cíle novely naplnily, se ukáže až po uplynutí nějaké doby. Nejdůležitější je blaho a zájem dítěte, proto je třeba o umístění dítěte do ústavní výchovy uvažovat až v případě, že byla vyčerpána všechna možná alternativní řešení.

II. PRAKTICKÁ ČÁST

4 VÝZKUMNÉ ŠETŘENÍ

V praktické části diplomové práce jsem se zaměřila na výzkum mezi odbornou veřejností. Zajímalo mě, jaká pozitiva či negativa odborná veřejnost spatřuje v přijaté novele zákona o sociálně-právní ochraně dětí.

4.1 METODY, CÍLE VÝZKUMU A STANOVENÍ HYPOTÉZ

Cílem výzkumu bylo zjistit, jak vnímají sociální pracovníci na odborech sociálně-právní ochrany dětí novelu ZSPOD, účinnou od 1. ledna 2013. Zda tato novela zákona díky nastaveným novým povinnostem lépe ochrání ohrožené nezletilé děti a jak postihne přímo samotnou práci sociálních pracovníků. Ke splnění cíle výzkumu byla využita kvantitativní statistická metoda dotazníkového šetření.

Kvantitativní výzkum je v pedagogickém slovníku označován jako ustálené označení pro metodologii výzkumu v pedagogice a v sociálních vědách. Zdrojem poznání je pouze objektivní a co možná nejpřesnější zkoumání reality. Cílem výzkumu je objasňování jevů a ověřování hypotéz. Mezi hlavní metody patří mimo jiné dotazník.⁵⁶

Dotazník je v pedagogickém slovníku označován jako „*Výzkumný a diagnostický prostředek ke shromažďování informací prostřednictvím dotazování osob. Podstatou je soubor otázek zkonstruovaný podle kritérií vědecké metodologie, předkládaný v písemné formě.*”⁵⁷

Podle Chráska, pokud jsou dotazníky neodborně sestavené, mají malou výpovědní hodnotu. Výhodou dotazníku je poměrně rychlé a ekonomické shromažďování dat od velkého počtu respondentů.⁵⁸

Metoda dotazníkového šetření se využívá v případě shromáždění velkého počtu získaných údajů v poměrně krátkém časovém úseku. Tato metoda je jednou z nejvíce užívaných, neboť velký počet respondentů je možné oslovit různými způsoby. Velmi vhodným

⁵⁶ Průcha, J.; Walterová, E.; Mareš, J.: *Pedagogický slovník*. Praha: Portál 2003, 2008, s. 112

⁵⁷ Průcha, J.; Walterová, E.; Mareš, J.: *Pedagogický slovník*. Praha: Portál 2003, 2008, s. 49

⁵⁸ Chráska, M.: *Metody pedagogického výzkumu*. Havlíčkův Brod: Grada Publishing 2007, s. 164

způsobem oslovení se jeví elektronická forma (e-mail). Tazatel a dotazovaný nejsou v přímém kontaktu, a proto je potřeba klást velký důraz na formulace otázek.

Vypracovaný dotazník (viz příloha č. 3) byl určen výhradně odborné veřejnosti, konkrétně sociálním pracovníkům pracujících na úseku orgánů sociálně-právní ochrany dětí. Respondentům byl v úvodu objasněn záměr výzkumu a byli upozorněni na to, že dotazník je anonymní a bude sloužit jen pro potřebu zpracování této diplomové práce. Dále byl taktéž vysvětlen způsob vyznačení odpovědí. V dotazníku byly použity uzavřené otázky. Respondenti si tedy vybírali jednu, někdy více z nabízených odpovědí.

Dotazník byl distribuován výhradně v elektronické podobě. Bylo rozesláno celkem 100 dotazníků. Vyplněných dotazníků se vrátilo 71, což je 71%.

Dotazník obsahoval celkem 21 uzavřených otázek. Ke třem otázkám se respondenti mohli navíc vyjádřit vlastním názorem, pokud tak chtěli učinit. V případě uzavřených otázek v dotazníku se nabízí několik předem připravených odpovědí. Výhodou uzavřených otázek je jednodušší vyhodnocování odpovědí.

V dotazníku se první čtyři otázky týkaly každého respondenta (pohlaví, věk, nejvýše dosažené vzdělání a délka praxe v oblasti sociálně-právní ochrany dětí). Podle odpovědí byli respondenti zařazeni do jednotlivých kategorií. Ostatní otázky byly směřovány na problematiku novely ZSPOD a vnímání sociální práce oslovenými respondenty. Výsledky výzkumu byly zpracovány do grafů.

STANOVENÍ HYPOTÉZ

H₁: Předpokládám, že sociální pracovníci OSPOD považují svoji práci za vysoce náročnou.

H₂: Předpokládám, že sociální pracovníci OSPOD své postavení ve společnosti vnímají jako nedoceněné.

H₃: Předpokládám, že sociální pracovníci OSPOD se domnívají, že novela zákona o sociálně-právní ochraně dětí nezajistí lepší ochranu práv nezletilým dětem.

H₄: Předpokládám, že sociální pracovníci OSPOD považují další průběžné vzdělávání za profesně důležité a přínosné.

4.2 VÝBĚR RESPONDENTŮ

Cílovou skupinou respondentů byla odborná veřejnost. Osloveno bylo 100 respondentů z města Brna, kteří v oblasti sociálně-právní ochrany dětí pracují. Na dotazník odpovědělo 71 respondentů, což je 71%. Ze 71 respondentů bylo 60 žen a 11 mužů.

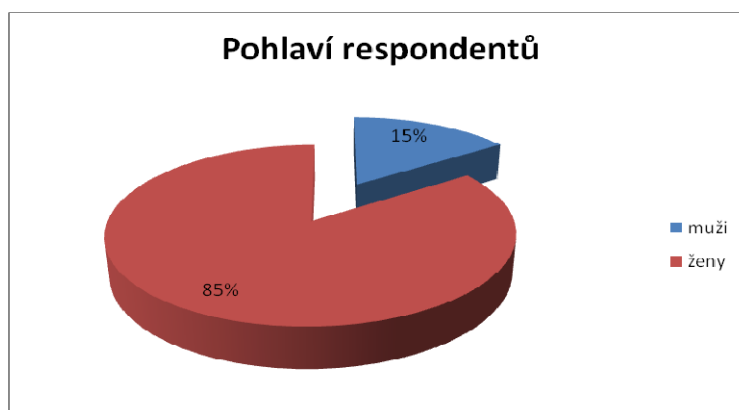
4.3 VLASTNÍ VÝZKUM

Výsledky dotazníkového šetření jsou uvedeny v této kapitole. Vyhodnocování odpovědí bylo prováděno následujícím postupem. Primárním krokem pro vyhodnocení dotazníků bylo jejich přečtení a zjištění obsahu. Následně došlo ke zjištění četností stejných odpovědí. Výsledná data byla pro přehlednost a jasnost zpracována do grafické podoby.

4.4 ANALÝZA A PREZENTACE VYSLEDKŮ VÝZKUMU

Otázka č. 1: Pohlaví respondentů

Z oslovených respondentů, kteří vyplnili dotazník, bylo 60 žen a 11 mužů.

Graf č. 1. Pohlaví respondentů

Otázka č. 2: Věk respondentů

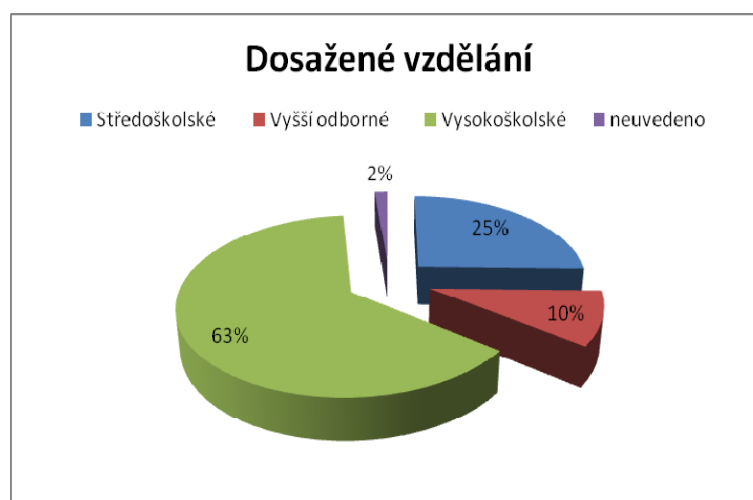
Oslovené respondenty jsem zařadila do tří věkových kategorií. Vzhledem k tomu, že jsem oslovila všechny sociální pracovníky, kteří pracují na úseku sociálně-právní ochrany dětí v Brně, neupřednostňovala jsem žádnou věkovou kategorii. Z výsledků je však patrné, že nejvyšší počet respondentů je ve věku mezi 31 – 50 lety.

Graf č. 2. Věk respondentů

Otázka č. 3: Nejvyšší dosažené vzdělání

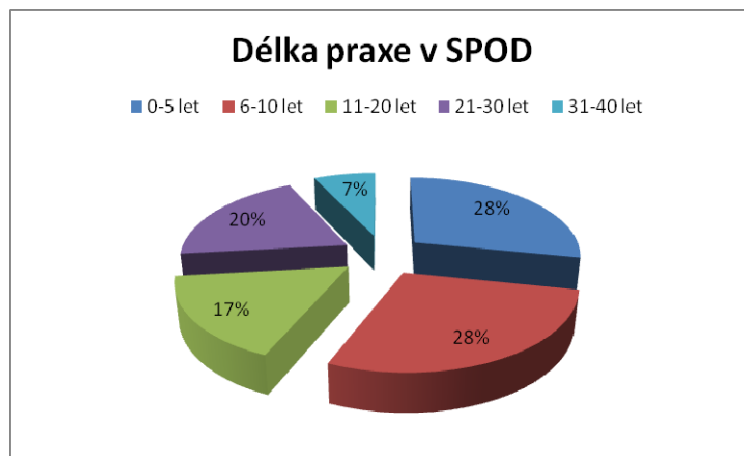
Nejvyšší počet odpovídajících respondentů, což je 45, má vysokoškolské vzdělání. Středoškolské vzdělání má 18 respondentů, vyšší odborné vzdělání má 7 respondentů a 1 respondent na tuto otázku neodpověděl.

Graf č. 3. Dosažené vzdělání

Otázka č. 4: Kolik let pracujete v oblasti SPOD?

Z odpovědí bylo zjištěno, že nejdelší praxe respondentů v oblasti SPOD je v rozmezí 0 – 5 let a stejně tak v rozmezí 6 – 10 let, kdy shodně v každém časovém rozmezí pracují po 20 respondentech. Dále pak u 14 respondentů bylo zjištěno, že tito pracují v této oblasti 21 – 30 let, 12 respondentů mezi 11 – 20 lety a nejméně pak 5 respondentů mezi 31 – 40 lety.

Graf č. 4. Délka praxe v SPOD

Otázka č. 5: Uvítal/a jste novelu zákona o sociálně-právní ochraně dětí?

V této otázce byly odpovědi téměř vyrovnané. 35 respondentů odpovědělo, že novelu zákona o sociálně-právní ochraně dětí uvítalo a 31 respondentů odpovědělo záporně. 5 respondentů na tuto otázku odpovědělo, že neví. Dle mého názoru tyto odpovědi vyjadřují, jak smíšené jsou názory z řad odborníků, což je velmi zajímavé.

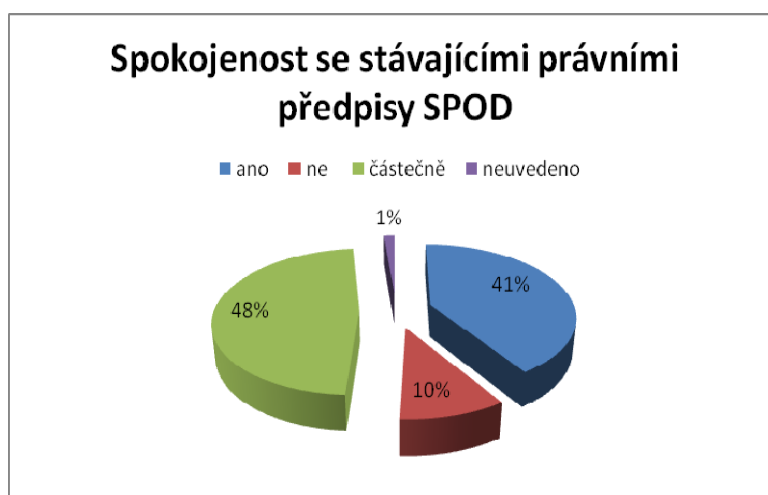

Graf č. 5. Postoje k novele zákona

Otázka č. 6: Jste spokojen/a se stávajícími platnými předpisy v sociálně-právní ochraně dětí?

Tato otázka v podstatě navazuje na předchozí otázku č. 5, proto tomu také přiměřeně odpovídají uvedené odpovědi. Se stávajícími předpisy v sociálně-právní ochraně dětí je spokojeno 29 respondentů a nespokojeno je 7 respondentů. 34 respondentů odpovědělo, že se stávajícími předpisy jsou spokojeni částečně. 1 respondent na tuto otázku neodpověděl. U těchto odpovědí je zajímavé, že přestože byl zákon novelizován, jsou k němu stále nějaké výhrady.

Do dotazníku v této otázce 3 respondenti uvedli komentář. Vyjádřili se, že nejsou spokojeni s časovým omezením pěstounské péče na přechodnou dobu a v dalším případě uvedli, že výrazně přibýlo administrativní práce a mají tak méně času na samotnou práci s rodinou.

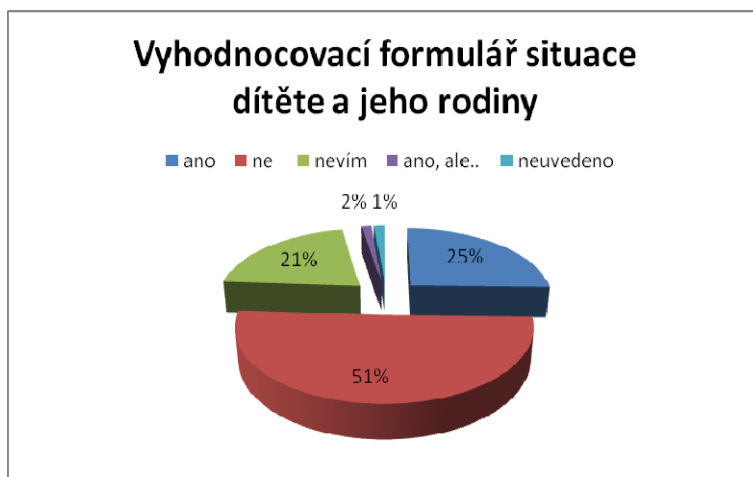

Graf č. 6. Spokojenost se stávajícími právními předpisy SPOD

Otázka č. 7: Povede podle vás pravidelné zpracovávání formuláře „vyhodnocení situace dítěte a jeho rodiny“ k lepší ochraně dětí?

Tato povinnost pro sociální pracovníky je od 1. ledna 2013 nová. Z odpovědí je zřejmé, že si více jak polovina respondentů, kteří na tuto otázku odpověděli, nemyslí, že by povinné zpracovávání vyhodnocování situace dítěte a jeho rodiny mělo vést k lepší ochraně dětí. 36 respondentů odpovědělo záporně, 18 respondentů má za to, že tato povinnost povede k lepší ochraně dětí a 16 respondentů odpovědělo, že neví. 1 respondent na otázku neodpověděl.

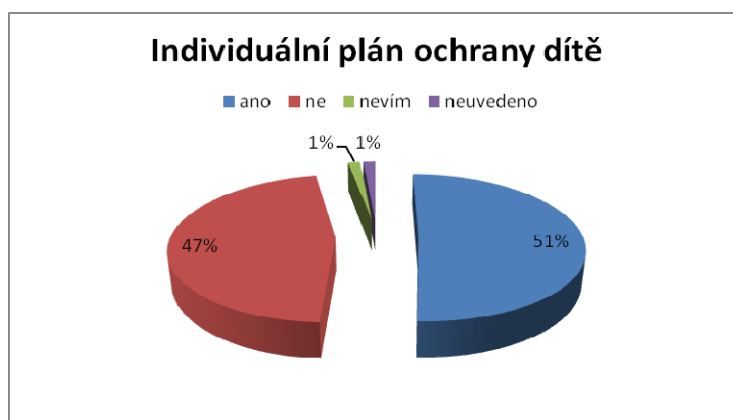
V této otázce 7 respondentů uvedlo komentář. Obávají se, že na zpracování vyhodnocování a jeho aktualizaci nebudou mít dostatek času. Nicméně uznávají, že může být díky tomu lepší přehled o situaci v rodině, uvědomit si souvislosti a skutečnosti, a tak mohou lépe zvolit postup práce.

Graf č. 7. Vyhodnocovací formulář situace dítěte a jeho rodiny

Otázka č. 8: Je podle vás přínosem pro práci s klienty zpracovávat na základě vyhodnocení situace dítěte a jeho rodiny „individuální plán ochrany dítěte“?

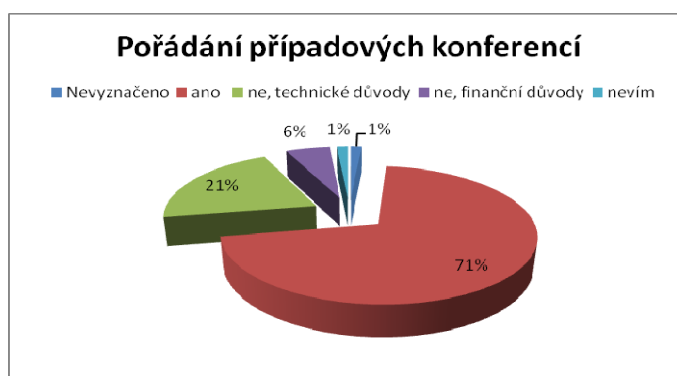
Respondenti na tuto otázku odpověděli velmi vyrovnaně. 36 respondentů si myslí, že zpracování individuálního plánu ochrany dítěte je přínosem pro práci s klienty a 33 odpovědělo záporně. 1 respondent uvedl, že neví a 1 respondent odpověď neuvedl.

Graf č. 8. Individuální plán ochrany dítěte

Otázka č. 9: Je podle vás reálné pořádat případové konference pro řešení konkrétních situací ohrožených dětí a jejich rodin?

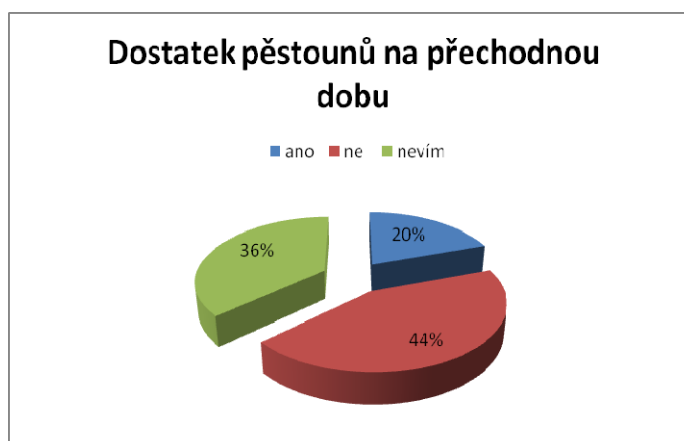
Při této otázce mě příjemně překvapily odpovědi respondentů. Nejvyšší počet, konkrétně 51 respondentů odpovědělo kladně, což je s ohledem na časovou i finanční náročnost pořádání případových konferencí velice pozitivní. Záporně pak odpovědělo 15 respondentů, a to z důvodu technických a 4 z důvodu finančních. 1 respondent odpověděl, že neví a 1 odpověď nevyznačil.

Graf č. 9. Pořádání případových konferencí

Otázka č. 10: Myslíte si, že bude dostatek pěstounů na přechodnou dobu?

Z těchto odpovědí je zjevné, že respondenti mají obavu z toho, že pěstounů na přechodnou dobu dostatek nebude. Celkem 31 respondentů odpovědělo negativně a 26 odpovědělo, že neví. Pouze 14 respondentů věří, že těchto pěstounů dostatek bude.

Graf č. 10. Dostatek pěstounů na přechodnou dobu

Otázka č. 11: Pokládáte za správné omezení maximální délky pobytu dítěte v pěstounské rodině na přechodnou dobu v trvání 1 roku?

Z těchto odpovědí je zřejmé, jak každý jednotlivec vnímá zákonem stanovená pravidla, a to přestože se jedná o kvalifikované pracovníky v sociální profesi. Omezení maximální délky pobytu dítěte v pěstounské rodině na přechodnou dobu vnímá 31 respondentů negativně, zatímco 27 pozitivně. Pochopitelně je to dáno minimálními zkušenostmi, které za tak krátkou dobu od novely nemohly být v České republice jakkoliv prohloubeny. 12 respondentů odpovědělo, že neví, 1 neodpověděl.

Graf č. 11. Správnost omezení délky pěstounské péče

Otázka č. 12: Domníváte se, že omezení délky pobytu dítěte v pěstounské rodině na přechodnou dobu v případě, kdy se nestihne vyřešit situace dítěte, může mít na dítě negativní psychický dopad?

Ačkoliv se mně zdála být tato otázka jednoznačná, několik odpovědí mě překvapilo. Ze 71 respondentů má 49 za to, že omezení délky pobytu dítěte v pěstounské péči může mít na dítě negativní psychický dopad. Ale 8 respondentů si myslí opak a 14 odpovědělo, že neví. S ohledem na trauma, které dítě prožívá, když se nachází v situaci, že nemůže být spolu se svojí rodinou, domnívám se, že lze předjímat, že každá další změna pro něj bude představovat psychickou zátěž a nejistotu.

Graf č. 12. Omezení doby pěstounské péče a jeho dopad na psychiku dítěte

Otázka č. 13: Myslíte si, že někteří pěstouni na přechodnou dobu budou tuto péči vykonávat z důvodu získání finančních prostředků?

U této otázky odpovědělo 49 respondentů ano a pouze 4 respondenti odpověděli záporně. 14 respondentů neví. Pesimistický názor převážné většiny bude zřejmě dán nezaměstnaností či vidinou lehkého výdělku v České republice.

Graf č. 13. Finance jako motivace pro výkon pěstounské péče

Otázka č. 14: Domníváte se, že novela zákona o sociálně-právní ochraně dětí, která má účinnost od 1.1.2013, zajistí lepší ochranu práv nezletilým dětem?

28 respondentů si myslí, že novela ZSPOD zajistí dětem lepší ochranu jejich práv, 26 na toto pohlíží negativně a 17 respondentů odpovědělo, že neví. Vzhledem k tomu, že tato otázka byla formulovaná k vyhodnocení hypotézy 3, považuji za důležité zmínit, že výsledky jsou zcela opačné, než jak jsem předpokládala. Při nejmenším překvapující je poměr odpovědí ano a ne, který jsem očekávala větší ve prospěch odpovědi ne.

Graf č. 14. Novela SPOD a ochrana práv nezletilých dětí

Otázka č. 15: Vnímáte novelu zákona o sociálně-právní ochraně dětí za velkou administrativní zátěž pro sociální pracovníky OSPOD?

Zde se respondenti shodli a všichni odpověděli ano. V novele jsou zakotveny jasně dané metody, které by při své práci s rodinou měli využít, a proto se tedy shodli na kladné odpovědi.

Graf č. 15. Zvýšení administrativní zátěže pro sociální pracovníky

Otázka č. 16: Považujete práci, která je na sociální pracovníky OSPOD kladena za vysoce náročnou?

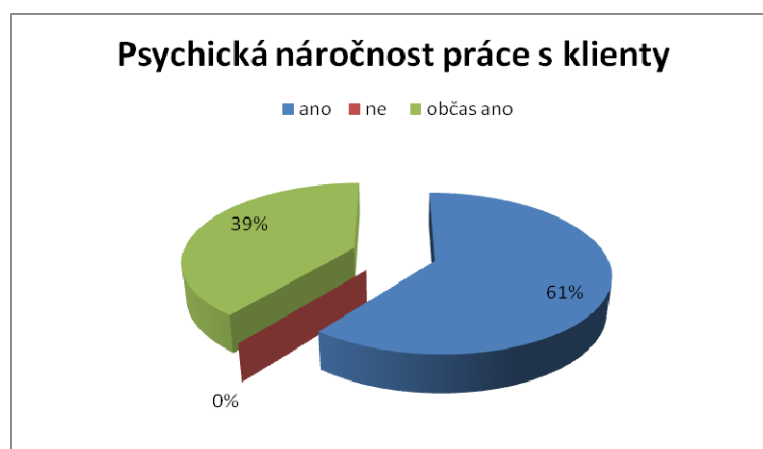
Zde až na jednoho se všichni respondenti ve svém názoru shodli a odpověděli kladně. Pouze 1 respondent odpověděl, že neví. Vzhledem k tomu, že sociální práce je práce s lidmi, odpovědi mě nepřekvapily.

Graf č. 16. Sociální pracovníci považují sociální práci za vysoce náročnou

Otázka č. 17: Považujete práci s klienty za psychicky náročnou?

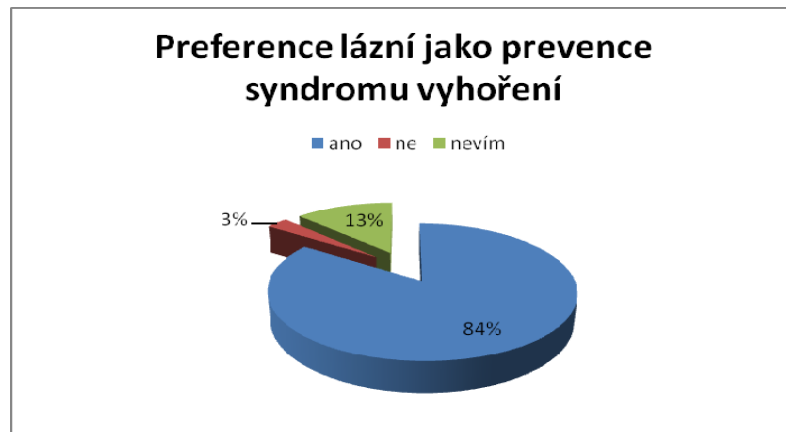
Na tuto otázku odpovědělo 43 respondentů kladně a 28 respondentů uvedlo, že práci s klienty považují za psychicky náročnou jen občas. Nikdo si nemyslí, že tato práce není psychicky náročná.

Graf č. 17. Psychická náročnost práce s klienty

Otázka č. 18: Bylo by přínosem pro sociální pracovníky OSPOD, aby z preventivních důvodů (např. syndrom vyhoření) měli každoročně nárok na další placené pracovní volno např. formou placeného týdenního pobytu v lázních?

Z preventivních důvodů by 60 respondentů uvítalo, kdyby měli nárok na další placené volno, 2 respondenti mají názor, že další placené pracovní volno by přínosem nebylo a 9 respondentů uvedlo, že neví.

Graf č. 18. Preference lázní jako prevence syndromu vyhoření

Otázka č. 19: Myslíte si, že v současné době dokáže společnost práci sociálního pracovníka OSPOD dostatečně ocenit (přístup veřejnosti, finanční ocenění atp.)?

Pohled na sociální pracovníky stran společnosti je různý. Odpovědi respondentů však převažují, a to tak, že 48 respondentů má za to, že nejsou dostatečně oceněni, 14 respondentů zvolilo odpověď, že jsou oceněni částečně, 8 respondentů uvedlo, že neví a pouze 1 respondent odpověděl kladně.

Graf č. 19. Ocenění sociálního pracovníka společností

Otázka č. 20: Považujete za důležité a přínosné pro práci sociálního pracovníka OSPOD jeho průběžné vzdělávání?

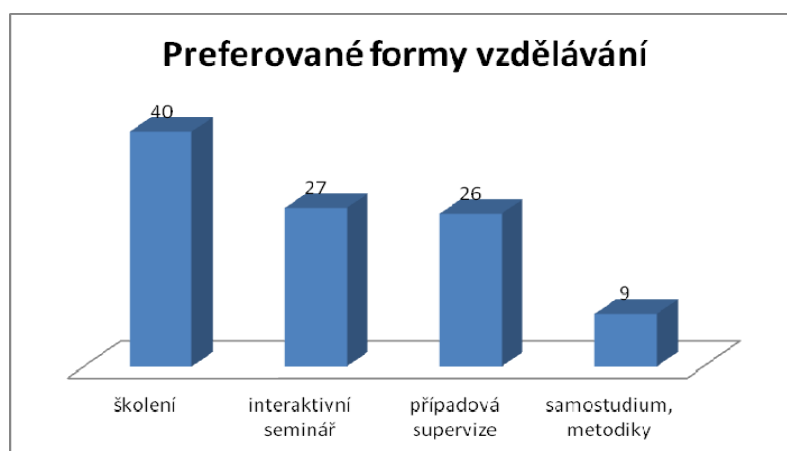
Na tuto otázku odpověděli všichni respondenti pozitivně. Uvedli, že považují za důležité a přínosné průběžné vzdělávání. Je zřejmé, že si všichni dotázaní uvědomují, jak je potřebné stále se vzdělávat.

Graf č. 20. Vnímání průběžného vzdělávání za přínosné

Otázka č. 21: Které průběžné vzdělávání vám nejvíce vyhovuje?

U této otázky mohli respondenti označit více možností odpovědí. Mezi nejvíce preferované vzdělávání patří školení, které označilo 40 respondentů, dále 27 respondentů označilo interaktivní seminář a 26 případovou supervizi. Pouze 9 respondentům vyhovuje také samostudium.

Graf č. 21. Preferované formy vzdělávání

Ze získaných odpovědí oslovených respondentů lze konstatovat následující:

H1: Všichni respondenti, kteří odpověděli, mají za to, že sociální pracovníci OSPOD považují svoji práci za vysoce náročnou. Pouze jeden respondent odpověděl, že neví.

Hypotéza č. 1 se potvrdila.

H2: Z celkového počtu respondentů, což je 71, 48 (68%) jich odpovědělo záporně. Tedy, že sociální pracovníci OSPOD své postavení ve společnosti vnímají jako nedocenené. 14 (20%) respondentů má za to, že jsou oceněni částečně, 8 (11%) respondentů uvedlo, že neví a pouze 1 (1%) respondent vnímá postavení sociálních pracovníků OSPOD ve společnosti za docenené. **Hypotéza č. 2 se potvrdila.**

H3: Přestože jsem předpokládala, že rozdíl odpovědí bude v jiném poměru, tak celkem 28 (39%) respondentů má za to, že novela zákona o sociálně-právní ochraně dětí zajistí lepší ochranu práv nezletilým dětem, přičemž 26 (37%) respondentů si myslí opak. 17 (24%) respondentů odpovědělo, že neví. Můj předpoklad byl, že sociální pracovníci nespatřují v novelizaci ZSPOD větší ochranu práv dětí. **Hypotéza č. 3 se nepotvrdila.**

H4: Všichni respondenti bez výjimky považují další průběžné vzdělávání za profesně důležité a přínosné. Lze říci, že úroveň dosaženého vzdělání je nedílnou součástí kvalitní sociální práce s nezletilými dětmi a vzdělávání je vysokým faktorem pro výkon této profese. **Hypotéza č. 4 se potvrdila.**

ZÁVĚR

Téma diplomové práce jsem zvolila „Sociálně-právní ochrana dětí v praxi“. Přestože v oblasti sociálně-právní ochrany dětí pracuji již 19 let, byl tento průzkum pro mne velkou výzvou. Celá struktura diplomové práce je zaměřena tak, aby studentům – potenciálním sociálním pracovníkům, umožnila náhled do náplně práce. Přínosná může být též již zkušeným sociálním pracovníkům, neboť práce je zaměřena na novelu zákona, tedy na nové povinnosti vyplývající z ní.

Cílem mé diplomové práce bylo nastínit novelu zákona o sociálně-právní ochraně dětí, její nově uzákoněné nástroje a metody. Zaměřila jsem se převážně na praktickou činnost sociálních pracovníků. Sociální práce je velmi různorodá a často komplikovaná. Je o to těžší, že mnohdy závisí na jejich nelehkém rozhodnutí další osud nezletilých dětí. Sociální pracovníci musí mít široký všeobecný přehled, a to zejména z oblasti sociální a právní. Tuto skutečnost si uvědomují všichni respondenti, kteří uvedli, že další průběžné vzdělávání je nedílnou součástí kvalitního výkonu sociálně právní ochrany dětí. Dále jsem touto prací chtěla ukázat přehled nejzákladnějších změn v novele zákona o sociálně-právní ochraně dětí.

Z historického vývoje je zřejmé, že zájem o blaho dítěte zpočátku nebyl zcela žádný. Naopak, společnost dovolila, chovat se k dětem jako k nějakému osobnímu vlastnictví. Dlouhou dobu trvalo, než byly děti chráněny a uznávány jako právoplatné lidské bytosti. S postupem doby se však stav zlepšil a v současné době se stát snaží co nejlépe chránit ty nejmenší, bezbranné děti, které jsou odkázané na pomoc dospělých. Bohužel nelze zcela vymítit patologické jevy jako je zanedbávání, týrání a sexuální zneužívání dětí a domácí násilí. Proti takovému jednání je však třeba dále bojovat, nezavírat před těmito násilnými činy oči a snažit se dětem, resp. celé rodině, ve které vyrůstají nezletilé děti, pomoci. K tomu je potřeba, aby zaměstnanci státních i nestátních institucí i jednotlivci, a to především ze stran orgánů činných v trestním řízení, sociálních pracovníků, soudců atp. měli k dispozici nástroj třeba v podobě kvalitní právní normy, o kterou je možno se opřít při výkonu ochrany práv dětí. Práce, která má být vedena ve prospěch a na ochranu dětí se musí brát velmi zodpovědně, a to s nejlepším vědomím a svědomím.

Nicméně je zřejmé, že sociální pracovníci ani klienti to nemají jednoduché. Sociální pracovníci, ač se snaží dětem a jejich rodinám pomoci, jejich intervence v rodině není vždy vítaná. Musí být skuteční profesionálové, musí mít velkou trpělivost a empatii,

aby dokázali klientům porozumět a získat si jejich důvěru. K tomu všemu přispívá příslušné vzdělání a především průběžné odborné vzdělávání. Sociální pracovník nesmí nikdy zapomínat ani sám na sebe a musí se udržovat v dobré psychické kondici, neboť zátěž, která je na něj z této pozice kladena, je velmi vysoká.

V diplomové práci zvláště pojednávám o vyhodnocování situace dítěte a jeho rodiny, individuálním plánu, případové konferenci a pěstounské péči na přechodnou dobu jako novým nástrojům k efektivnímu výkonu v péči o nezletilé děti, které přináší právě novela zákona o sociálně-právní ochraně dětí. Proces pomoci ohroženým dětem a jejich rodinám je velmi složitým systémem, který se skládá z různých navzájem propojených činností. Je nutné pravidelně celý proces přehodnocovat a mít aktuální výstupy. Velmi důležitým krokem je zapojit do řešení rodiče a dítě, kteří mají největší podíl na úspěšnosti. Všechny činnosti, které sociální pracovníci OSPOD provádějí, by měly být na vysoké profesionální úrovni, aby tak jednali v nejlepším zájmu dítěte. Ačkoliv téměř všichni shora vyjmenované metody ve své praxi již řadu let před přijatou novelou prováděli, je v zájmu nezletilých dětí jejich zakotvení v zákoně.

Za teoretickou částí následuje část praktická. Použila jsem kvantitativní výzkum, a to formu dotazníkového šetření. Pomocí dotazníku, který jsem rozeslala elektronickou poštou odborné veřejnosti v oblasti sociálně-právní ochrany dětí v městě Brně, jsem zjišťovala, jaký mají postoj k novele zákona o sociálně-právní ochraně dětí, účinné od 1.1.2013. Na základě vyhodnocení dotazníků jsem vyvrátila či potvrdila stanovené hypotézy.

Po zpracování získaných dotazníků jsem dospěla k závěru, že sociální pracovníci považují svoji práci za vysoce náročnou a veřejností dostatečně neocenenou. Všichni respondenti považují další průběžné vzdělávání za důležité, z čehož usuzuji, že ke své práci přistupují zodpovědně. Vzhledem k tomu, že na otázku, zda novela zajistí lepší ochranu práv nezletilým dětem, byly odpovědi kladné i záporné téměř vyrovnané, přičemž kladných odpovědí bylo o dva respondenty více, hypotéza č. 3 se nepotvrdila. Předpokládám, že se tak stalo z toho důvodu, že nové postupy a metody novely zákona dosud nejsou dostatečně ověřeny.

Tato práce je určena především odborné veřejnosti, a to zejména začínajícím sociálním pracovníkům či studentům v oboru sociální práce. Může však být také inspirací některým zkušeným sociálním pracovníkům, kurátorům pro mládež a některé poznatky mohou být využity na poradách sociálních pracovníků či mohou být použity jako metodika pro praxi.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

- [1] BECHYŇOVÁ, Věra; KONVIČKOVÁ, Marta. *Sanace rodiny*. Praha: Portál 2008, 152 s. ISBN 978-80-7367-392-5.
- [2] BOŤOVÁ, Antonie; HOFROVÁ, Veronika; JANDOVÁ, Tereza; KALÁBOVÁ, Svatoslava.; ROTREKLOVÁ, Eva; ŠTĚRBOVÁ, Dana. *Náhradní rodinná péče a transformace systému péče o ohrožené děti v České republice*. Brno: TRIADA 2008, 68 s. ISBN 978-80-254-3353-9.
- [3] BRUNO, Tiziana. ADAMCZYK, Gregor. *Řeč těla. Jak neverbálně působit na druhé a rozumět řeči těla*. Přeložila MICHŇOVÁ, Iva. Praha: Grada Publishing 2005, 107 s. ISBN 80-247-1313-6.
- [4] CAPPONI, Věra. *Úskalí profesionality*. Brno: Rozrazil ve spolupráci s Občanským sdružením Help me, 32 s. ISBN 80-85382-18-0.
- [5] ČÍRTKOVÁ, Ludmila; MACHÁČKOVÁ, Radka; VITOUŠOVÁ, Markéta: *Domácí násilí – přístup k řešení problému ve vybraných evropských zemích*. Praha: Bílý kruh bezpečí 2002, 143 s. ISBN 80-86284-19-0.
- [6] DRYDEN, Windy. *Poradenství*. Přeložil MÜLLER, Ivo. Praha: Portál 2008, 117 s. ISBN 978-80-7367-371-0.
- [7] HARTLOVÁ, Helena. Praha: Portál s.r.o. 2004, 202 s. ISBN 80-7178-715-9.
- [8] HAWKINS, Peter. SHOHET, Robin. *Supervize v pomáhajících profesích*. Praha: Portál 2004, 202 s. ISBN 978-80-71787-15-0.
- [9] HELUS, Zdeněk. *Sociální psychologie pro pedagogy*. Praha: Grada Publishing 2007, 280 s. ISBN 978-80-247-1168-3.
- [10] CHMELAŘ, Tomáš; MATOUŠEK, Oldřich; PAZLAROVÁ, Hana. *Děti potřebují rodinu. Inovativní přístupy v práci s ohroženými rodinami*. Praha: Občanské sdružení Člověk hledá člověka, 2008, 105 s. ISBN 978-80-254-2683-8.
- [11] CHRÁSKA, Miroslav. *Metody pedagogického výzkumu*. Praha: Grada Publishing, 2007, 265 s. ISBN 978-80-247-1369-4.
- [12] JANATA, Jaromír. *Agrese tolerance a intolerance*. Praha: Grada Publishing 1999, 220 s. ISBN 80-7169-889-X.
- [13] KOPŘIVA, Karel. *Lidský vztah jako součást profese*. Praha: Portál 1997, 147 s. ISBN 80-7178-150-9.

- [14] KOPŘIVA, Karel. *Lidský vztah jako součást profese*. Praha: Portál 1997, 2006, 147 s. ISBN 80-7367-181-6.
- [15] KRAUS, Blahoslav; HRONCOVÁ, Jolana a kol. *Sociální patologie*. Hradec Králové: Gaudeamus 2007, 325 s. ISBN 978-80-7041-896-3.
- [16] KRAUS, Blahoslav; HRONCOVÁ, Jolana a kol. *Sociální patologie*. Hradec Králové: Gaudeamus 2010, 325 s. ISBN 978-80-7435-080-1.
- [17] KŘIVOHLAVÝ, Jaro. *Povídej - naslouchám*. Praha: Návrat 1993, 105 s. ISBN 80-85495-18-X.
- [18] KŘIVOHLAVÝ, Jaro. *Já a ty*. Praha: AVICENUM, zdravotnické nakladatelství 1977, 240 s. ISBN 08-006-77.
- [19] LACA, Slavomír. *Výchova – Rodina - Hodnoty*. Brno: Institut mezioborových studií 2013, 223 s. ISBN 978-80-87182-32-1.
- [20] LENDEROVÁ, Milena; RÝDL, Karel. *Radostné dětství? Dítě v Čechách devatenáctého století*. Praha: Paseka 2006, 376 s. ISBN 80-7185-647-9.
- [21] MACELA, Miloslav. *Informace k dohodám o výkonu pěstounské péče*. [online] Praha: MPSV, 2013[cit. 2014-02-01] Dostupné z:
www.mpsv.cz/files/clanky/15306/informace_dohody.pdf
- [22] MACELA, Miloslav. *Informace o postupech spojených s umístováním dětí do pěstounské péče*. [online] Praha: MPSV 2013 [cit. 2014-02-01]
Dostupné z: www.mpsv.cz/files/clanky/14851/umistovani_deti_PPPD.pdf
- [23] MACHAČOVÁ, Marie. *Sociálně právní ochrana. Metody – část zvláštní*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1965, 119 s. ISBN neuvedeno.
- [24] Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR, *Manuál k případovým konferencím*. Praha: 2011, 42 s. ISBN 978-80-7421-038-9.
- [25] MATĚJČEK, Zdeněk; DYTRYCH, Zdeněk. *Krizové situace v rodině očima dítěte*. Praha: Grada Publishing 2002, 128 s. ISBN 80-247-0332-7.
- [26] MATOUŠEK, Oldřich; KOLÁČKOVÁ, Jana; KODYMOVÁ, Pavla: *Sociální práce v praxi*. Praha: Portál 2010, 351 s. ISBN 978-80-7367-818-0.
- [27] MATOUŠEK, Oldřich. *Slovník sociální práce*. Praha: Portál 2003, 287 s. ISBN 80-7178-549-0.

- [28] MATOUŠEK, Oldřich a kol. *Základy sociální práce*. Praha: Portál 2012, 312 s. ISBN 978-80-262-0211-0.
- [29]] MATOUŠEK, Oldřich a kol. *Metody a řízení sociální práce*. Praha: Portál 2013, 400 s. ISBN 978-80-262-0213-4.
- [30]] Ministerstvo práce a sociálních věcí. *Formy náhradní rodinné péče*. [online] Praha: 2013 [cit. 2014-02-01] Dostupné z: <http://www.mpsv.cz/cs/14501>
- [31] MÜHLPACHR, Pavel. *Sociální práce jako životní pomoc*. Brno: MSD 2006, 228 s. ISBN 80-86633-62-4.
- [32] PEMOVÁ, Terezie; PTÁČEK, Radek. *Sociálně-právní ochrana pro praxi*. Nadace Sirius. Praha: Grada 2012, 192 s. ISBN 978-80-247-4317-2.
- [33] PRŮCHA, Jan; WALTEROVÁ, Eliška; MAREŠ, Jiří. *Pedagogický slovník*. Praha: Portál 2003, 322 s. ISBN 80-7178-772-8.
- [34] SATIR, Virginia. *Společná terapie rodiny*. Přeložil: ČERNÝ, Matěj. Praha: Portál 2007, 214 s. ISBN 978-80-7367-303-1.
- [35] SMĚRNICE MPSV č. j. 2013/26780-21 ze dne 19. září 2013 o stanovení rozsahu evidence dětí a obsahu spisové dokumentace o dětech vedené orgány sociálně-právní ochrany dětí a o stanovení rozsahu evidence a obsahu spisové dokumentace v oblasti náhradní rodinné péče)
- [36] SOBOTKOVÁ, Irena. *Psychologie rodiny*. Praha: Portál 2012, 224 s. ISBN 978-80-262-0217-2.
- [37] Společnost sociálních pracovníků ČR. *Etický kodex*. [online]. [cit. 2014-03-18]. Dostupné z: <http://sspcr.xf.cz/code.html>
- [38] STANĚK, Miloš. *Monitoring problematiky ohrožených dětí v České republice*. Median; Nadace Sirius 2008, 50 s. ISBN 978-80-902847-0-8.
- [39] Svaz neslyšících a nedoslýchavých v ČR. Krajská organizace Vysočina. *Etický kodex sociálních pracovníků České republiky*. [online]. [2013-12-14]. Dostupné z: http://www.snnr_vysocina.cz/kodex_socialnich_pracovniku_cr.php
- [40] ŠMOLKA, Petr; MACH, Jan. *Manželská a rodinná trápení*. Praha: Portál 2008, 191 s. ISBN 978-80-7367-448-9.

- [41] ŠPECIÁNOVÁ, Šárka. *Sociálně-právní ochrana dětí*. Praha: Vzdělávací institut ochrany dětí 2007, 36 s. ISBN 978-80-86991-27-6.
- [42] TRÉLAÜN, Béatrice. *Překonávání konfliktů v rodině*. Přeložila KOZLÍKOVÁ, Abigail. Praha: Portál 2005, 143 s. ISBN 80-7178-935-6.
- [43] ÚLEHLA, Ivan. *Umění pomáhat. Učebnice metod sociální praxe*. Písek: Renesance, 1996, 151 s. ISBN neuvedeno.
- [44] VÁGNEROVÁ, Marie. *Psychopatologie pro pomáhající profese*. Praha: Portál 2004, 2008, 870 s. ISBN 978-80-7367-414-4.
- [45] VYHLÁŠKA č. 473/2012 Sb., o provedení některých ustanovení zákona o sociálně-právní ochraně dětí
- [46] ZÁKON č. 2/1993 Sb., Listina základních práv a svobod
- [47] ZÁKON č. 401/2012 Sb., kterým se mění zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů
- [48] ZÁKON č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů
- [49] ZÁKON č. 359/ 1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů
- [50] ZÁKON č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí. Praha: Linde 2007, 469 s. ISBN 978-80-86131-72-6.
- [51] ZÁKON č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, ve znění pozdějších předpisů
- [52] ZÁKON č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, ve znění pozdějších předpisů
- [53] ZÁKON č. 104/1991 Sb., Úmluva o právech dítěte

SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK

CAN	Syndrom týraného, zanedbávaného a zneužívaného dítěte.
MPSV	Ministerstvo práce a sociálních věcí.
OSPOD	Orgán sociálně-právní ochrany dětí.
PPPD	Pěstounská péče na přechodnou dobu.
Policie ČR	Policie České republiky.
ZSPOD	Zákon o sociálně-právní ochraně dětí.

SEZNAM GRAFŮ

<i>Graf č. 1. Pohlaví respondentů</i>	57
<i>Graf č. 2. Věk respondentů</i>	58
<i>Graf č. 3. Dosažené vzdělání</i>	58
<i>Graf č. 5. Postoje k novele zákona</i>	59
<i>Graf č. 6. Spokojenost se stávajícími právními předpisy SPOD</i>	60
<i>Graf č. 7. Vyhodnocovací formulář situace dítěte a jeho rodiny</i>	61
<i>Graf č. 8. Individuální plán ochrany dítěte</i>	61
<i>Graf č. 9. Pořádání případových konferencí</i>	62
<i>Graf č. 10. Dostatek pěstounů na přechodnou dobu</i>	62
<i>Graf č. 11. Správnost omezení délky pěstounské péče</i>	63
<i>Graf č. 12. Omezení doby pěstounské péče a jeho dopad na psychiku dítěte</i>	64
<i>Graf č. 13. Finance jako motivace pro výkon pěstounské péče</i>	64
<i>Graf č. 14. Novela SPOD a ochrana práv nezletilých dětí</i>	65
<i>Graf č. 15. Zvýšení administrativní zátěže pro sociální pracovníky</i>	65
<i>Graf č. 16. Sociální pracovníci považují sociální práci za vysoce náročnou</i>	66
<i>Graf č. 17. Psychická náročnost práce s klienty</i>	66
<i>Graf č. 18. Preference lázní jako prevence syndromu vyhoření</i>	67
<i>Graf č. 19. Ocenění sociálního pracovníka společností</i>	67
<i>Graf č. 20. Vnímání průběžného vzdělávání za přínosné</i>	68
<i>Graf č. 21. Preferované formy vzdělávání</i>	68

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha P I: Vyhodnocování situace dítěte a jeho rodiny

Příloha P II: Individuální plán ochrany dítěte

Příloha P III: Dotazník

PŘÍLOHA P I: VYHODNOCOVÁNÍ SITUACE DÍTĚTE A JEHO RODINY

Záznam o vyhodnocení situace dítěte a jeho rodiny

Datum zahájení, přijetí do péče

Om/Nom

Poznámka: Pokud vyplňujete formulář elektronicky, textová pole se rozšíří tak, aby korespondovala s vaším textem. Tam, kde jsou zaškrťovací rámečky, vložte 'X' u rámečků, kterých se to týká.

Zjišťování podrobností o dítěti

Jméno dítěte

Příjmení

Pohlaví
mužské

Pohlaví
ženské

Občanství/státní příslušnost
(případně status pobytu)

Adresa
trvalého
pobytu

Rodné číslo /
Datum narození

Kontaktní telefon

Kontaktní email

Adresa
faktického
pobytu

Datum hodnocení

Mateřský jazyk dítěte

Mateřský jazyk rodičů

Podrobnosti o rodičích

Jméno a příjmení, rodné příjmení	<input type="text"/>	Kontaktní tel.	<input type="text"/>
Adresa trvalého pobytu	<input type="text"/>	Kontaktní email	<input type="text"/>
PSČ	<input type="text"/>	Rodičovská zodpovědnost?	<input type="text"/>

Jméno a příjmení, rodné příjmení	<input type="text"/>	Kontaktní tel.	<input type="text"/>
Adresa trvalého pobytu	<input type="text"/>	Kontaktní email	<input type="text"/>
PSČ	<input type="text"/>	Rodičovská zodpovědnost?	<input type="text"/>

Sourozenci

Počet sourozenců	<input type="text"/>				
Jméno a příjmení	<input type="text"/>	Pohlaví mužské ☐	Pohlaví ženské ☐	Datum narození	<input type="text"/>
Jméno a příjmení	<input type="text"/>	Pohlaví mužské ☐	Pohlaví ženské ☐	Datum narození	<input type="text"/>
	<input type="text"/>	Pohlaví mužské ☐	Pohlaví ženské ☐	Datum narození	<input type="text"/>
	<input type="text"/>	Pohlaví mužské ☐	Pohlaví ženské ☐	Datum narození	<input type="text"/>
	<input type="text"/>	Pohlaví mužské ☐	Pohlaví ženské ☐	Datum narození	<input type="text"/>
	<input type="text"/>	Pohlaví mužské ☐	Pohlaví ženské ☐	Datum narození	<input type="text"/>
Jiné důležité informace o sourozenci / sourozencích	<input type="text"/>				

Podrobnosti o jiných fyzických osobách zodpovědných za výchovuJméno
a příjmení

Kontaktní tel.

Adresa
trvalého
pobytu

Kontaktní email

PSČ

Jméno
a příjmení

Kontaktní tel.

Adresa
trvalého
pobytu

Kontaktní email

PSČ

Instituce a další odborníci pracující s dítětem

Všeobecné

Praktický lékař detaily Tel.
Kontaktní email

Předškolní/základní/
střední vzdělání detaily Tel.
Kontaktní email

Instituce detaily Tel.
Kontaktní email

Instituce detaily Tel.
Kontaktní email

Další instituce

Instituce detaily Tel.
Kontaktní email

Instituce detaily Tel.
Kontaktní email

Instituce detaily Tel.
Kontaktní email

1. Vývojové prostředí dítěte

Každé z oblastí věnujte pozornost v rozsahu, který odpovídá skutečným podmínkám. Je nutné vyjádřit se ke všem položkám podrobně. V maximální možné míře vycházejte ve svém komentáři z přímých důkazů (uvedte odkaz na použité nástroje), nikoli jen z názoru či dojmu, a tyto důkazy popište. Jestliže se však budou názory výrazně lišit, zaznamenejte i tyto rozdíly.

Zdraví

Zdravotní stav – aktuální a dlouhodobý zdravotní stav dítěte, růst, vývoj, tělesné a duševní prospívání, nemoci a postižení (včetně psychiatrických), úrazy. Zajištění pravidelné lékařské péče – praktický lékař, zubní lékař, další specialisté dle potřeby. Návštěvy u lékaře, preventivní lékařské prohlídky, očkování, hospitalizace, zdravotní doporučení. Strava, pitný režim, spánek a odpočinek, zrak a sluch, jemné motorické dovednosti, hrubé motorické dovednosti. Zdravotní rizika – kouření, alkohol, jiné návykové látky, obezita, anorexie, bulimie.

Učení se

Forma komunikace, mateřský jazyk, vyjadřování se, kladení otázek, odpovídání na otázky, naslouchání, reagování, porozumění, čtení a psaní. Jiné než verbální způsoby komunikace – znaková řeč, Brailovo písmo, makaton, piktogramy a symboly, VOKS a jiné. Pochopení, odůvodnění a řešení problémů – schopnost pochopit a utřídit si informace, racionálně uvažovat a řešit problémy. Hry, příběhy, písničky, objevování, zkoumání, pozornost. Zapojení se do učení, přístup vzdělávání a zaměstnání, aktivní zapojení se a docházka, úspěch, přístup k odpovídajícím zdrojům. Pokrok u základních a klíčových dovedností, ambice. Speciální vzdělávací potřeby – sociální znevýhodnění, poruchy učení, zdravotní postižení.

Emoční vývoj a chování

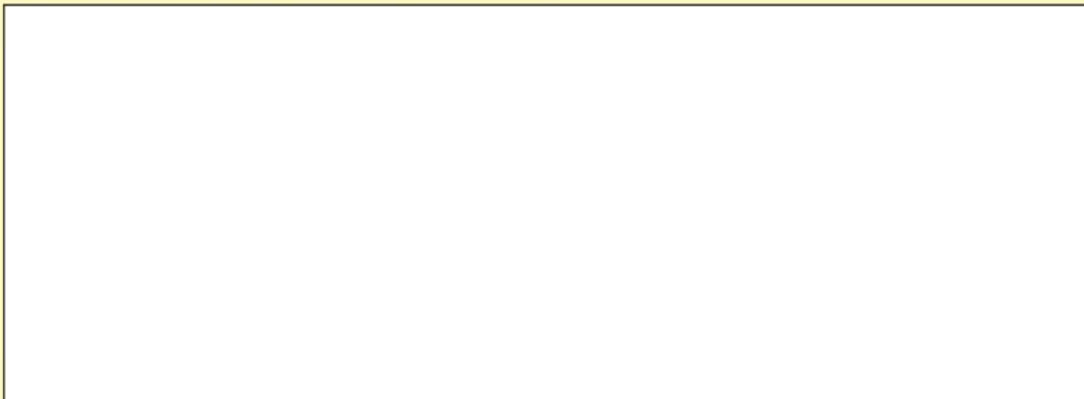
Rané citové vazby, celkové emoční nastavení, sebeúvěra, vztahy s dospělými, vztahy s vrstevníky, temperament, empatie, aktuální emoční stav. Traumata, psychické potíže, zvládání stresových situací, pocity izolovanosti a samoty, strach, obavy. Životní styl, příslušnost k subkultuře, pozitivní faktory v chování, respektování hranic a pravidel, sebevládní, chování ve vztahu k vrstevníkům a ve vztahu k dospělým, lehkomyšlné nebo impulsivní chování, zneužívání návykových látek, asociální chování, sexuální projevy, delikventní chování, násilné a agresivní chování, neklid a hyperaktivita, roztržitost, udržení pozornosti, soustředění, riskování, sebepoškození.

Rodinné a sociální vztahy

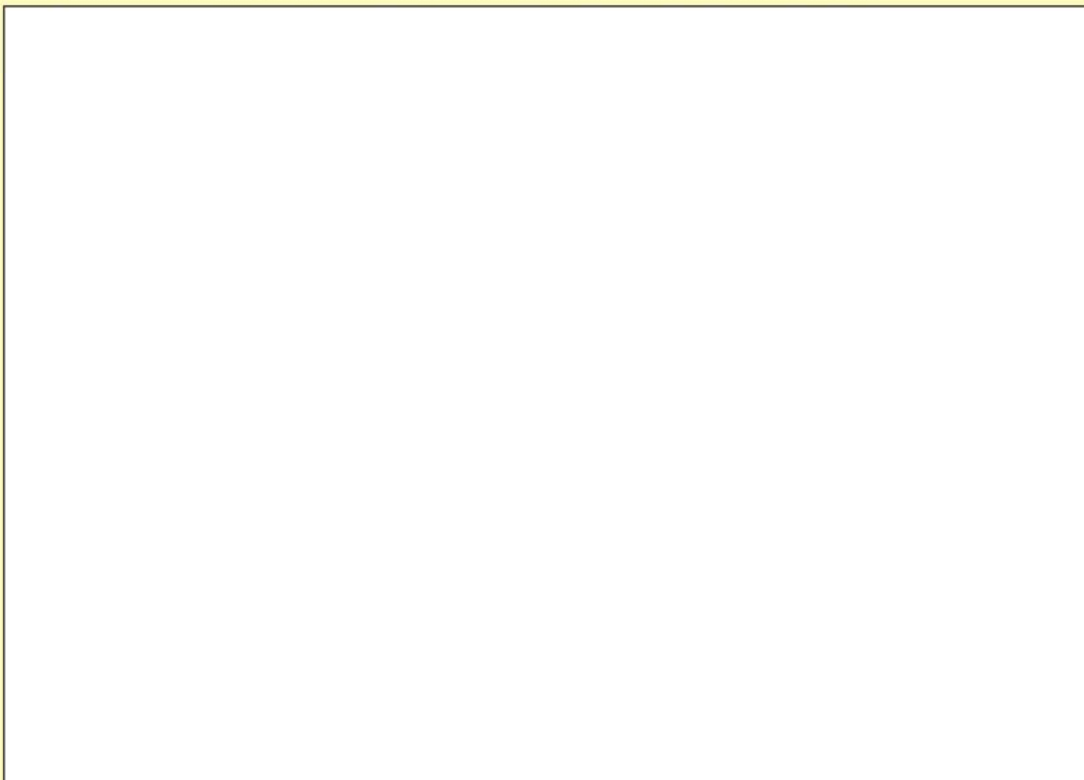
Stabilní a vřelé vztahy se členy rodiny, včetně sourozenců a širší rodiny, vztahy s vrstevníky, vztahy s širší komunitou. Schopnost empatie a schopnost budování vztahů, pomoc druhým. Míra zapojení se do negativních vztahů.

Identita

Vnímání a uvědomování si sebe sama, pozitivní obraz sama sebe, sebedůvěra, znalost vlastní a rodinné minulosti, pocit sounáležitosti s rodinou, jinými sociálními skupinami, uvědomování si příslušnosti k pohlaví, etniku, národnosti, kultuře, víře, příslušnost k subkultuře, zkušenosti s diskriminací z důvodu rasy, náboženského vyznání, věku, pohlaví, sexuální orientace nebo postižení.

Sociální prezentace

Sebereprezentace, ambice; sebedůvěra dítěte a náhled na vlastní pokroky, motivace, vytrvalost. Místo ve skupině vrstevníků.

Samostatnost a sebeobsluha

Základní dovednosti v oblasti sebeobsluhy – hygiena, stravování, oblékání, úklid, vyřizování běžných záležitostí. Dovednosti v oblasti sebeobsluhy a samostatnosti, znalost vlastních práv a povinností, objevování vlastních hranic a limitů, schopnost požádat o pomoc, schopnost odmítnout, rozhodování a uvědomění si důsledků, plánování osobního života, dovednost obstát v různých sociálních rolích, pozitivní odpoutávání se od rodiny.

2. Rodičovská kapacita

Základní péče

Zajištění potravy, nápojů, tepla, obydlí, oblečení, hygieny, zajištění zdravotní péče, zajištění školní docházky, využívání služeb různých organizací – zdravotních, vzdělávacích, sociálních.

Zajištění bezpečí a ochrany

Zajištění bezpečného prostředí pro kojence, dítě nebo mladistvého, rozpoznání rizik doma i mimo domov, zajištění hlídání dítěte vhodnou osobou, nastavení ochrany adekvátně věku dítěte, ochrana před násilím, zneužíváním a jinými nepříznivými vlivy.

Citová vřelost

Vytvoření vřelého, podporující a stabilního rodinného prostředí, schopnost vytvoření citového pouta k dítěti, oceňování a povzbuzování dítěte, pocity rodiče při péči o dítě, schopnost empatie a adekvátních reakcí na dítě.

Stimulace a podněty

Aktivní poskytování podnětů potřebných k vývoji dítěte. Častá interakce rodiče s dítětem. Podpora v zájmech a činnostech a poskytování podnětů a vytváření příležitostí pro sociální kontakt. Podpora a umožnění přístupu ke vnějším zdrojům informací. Motivace k učení a vzdělávání.

Vedení a hranice

Poskytování jasného, důsledného a vhodného vedení dítěti, stanovení hranic a pravidel žádoucího chování, včetně nastavení hranic vzhledem k rizikům. Míra kontroly, tolerance a pozitivních vzorů chování. Podpora samostatnosti.

Stabilita

Stálé rodinné prostředí, změny ve složení domácnosti, míra stěhování rodiny, změny škol, změny zaměstnání rodičů. Předvídatelné chování rodičů. Jednotný výchovný styl rodičů.

3. Rodina a prostředí

Rodinná historie a fungování rodiny

Velikost a složení rodiny, kulturní zázemí rodiny. Fungování rodiny, včetně rituálů, atmosféra v rodině, vztah rodiny ke vzdělání. Historie rodiny – zdroje pomoci, zvládání krizových situací, nemoci, úmrtí blízké osoby, násilí, zneužívání návykových látek, trestná činnost, chybějící rodič, rozpad vztahu, zdravotní stav pečujících osob v rodině, zneužívání.

Širší rodina

Formální a neformální podpůrné sítě v rámci širší rodiny a dalších osob; role a odpovědnost širší rodiny v rámci zajištění potřeb dítěte.

Bydlení

Druh bydlení, vybavení domácnosti, vlastnický vztah, prostor pro dítě v rámci bytu, možnost soukromí.

Zaměstnání

Kdo z domácnosti pracuje, jaký je jeho pracovní režim a jaké proběhly změny v pracovním zařazení Jaký má vliv pracovní činnost pečujících osob na dítě.

Finanční situace

Finanční aspekty – dlouhodobý příjem domácnosti, nárok rodiny na dávky a pobírání dávek rodinou, příjem potřebný k zajištění potřeb rodiny, způsoby, jak rodina s příjmem nakládá, dluhy rodiny.

Sociální začlenění rodiny

Charakteristiky obce / čtvrti - úroveň kriminality, znevýhodnění, zaměstnanost, velké rozšíření zneužívání/prodeje návykových látek, sociální status rodiny.

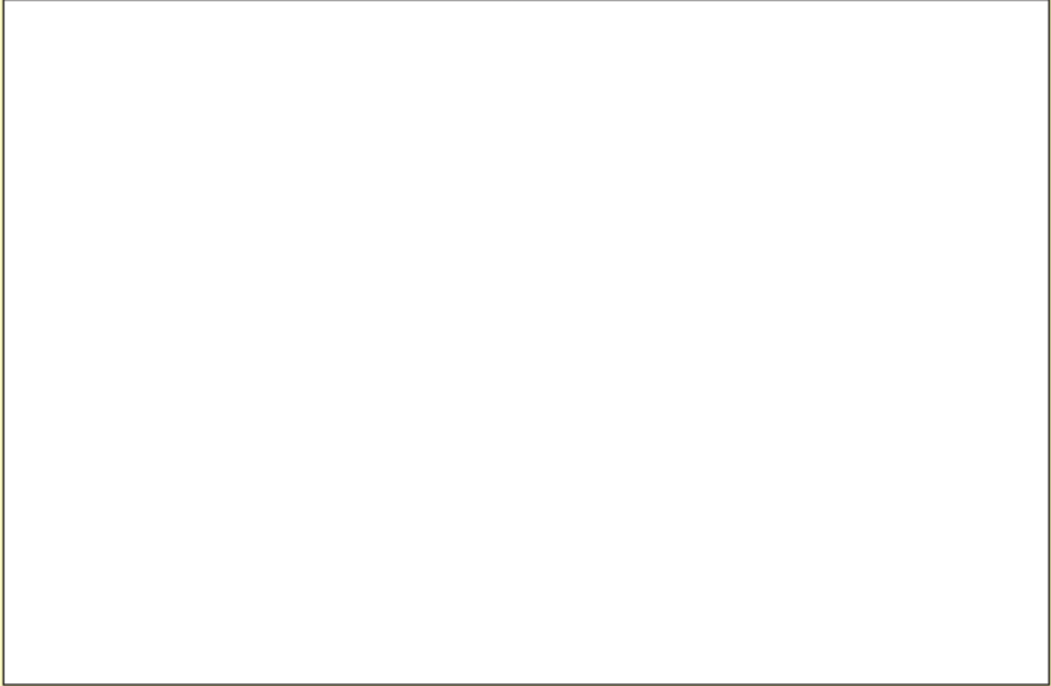
Komunitní zdroje

Dostupnost základního vybavení obce, doprava, škola, obchody, volnočasová zařízení, lékař, kostely nebo jiné modlitebny, podpůrné sociální a jiné služby. Míra jejich využití rodinou.

4. Analýza situace a potřeb dítěte**Potřeby dítěte****Rodičovské dovednosti, rodinná situace**

Přání dítěte
Přání rodičů dítěte

Ochranné a rizikové faktory

Jméno, příjmení, funkce nebo služební číslo sociálního pracovníka	Podpis	Datum
Rodiče / jiné osoby odpovědné za výchovu	Podpis	Datum

PŘÍLOHA P II: INDIVIDUÁLNÍ PLÁN OCHRANY DÍTĚTE

Individuální plán ochrany dítěte

Om:	Datum přijetí do péče:
Popis příčin ohrožení dítěte a důvody zahájení sociálně-právní ochrany:	

Děti (sourozenci - oba rodiče společně)

Jméno a příjmení	Rodné číslo / datum narození	Adresa místa trvalého pobytu	Místo faktického pobytu

Rodiče / jiné osoby odpovědné za výchovu	
Jméno a příjmení:	
Adresa místa trvalého pobytu:	

Cíle	Rozsah navržených opatření a způsob jejich naplňování	Metody práce s rodinou, rozsah intervencí a pomoci	
Spolupráce s dalšími orgány a osobami	Rozsah spolupráce rodičů a jiných osob odpovědných za výchovu	Časový plán	Hodnocení a ověřování

Jméno, příjmení, funkce nebo služební číslo sociálního pracovníka	Podpis	Datum
Rodiče / jiné osoby odpovědné za výchovu	Podpis	Datum

d) 21-30

e) 31-40

5. Uvítal/a jste novelu zákona o sociálně-právní ochraně dětí?

a) ano

b) ne

c) nevím, je mi to jedno

6. Jste spokojen/a se stávajícími platnými právními předpisy v sociálně-právní ochraně dětí?

a) ano

b) ne

c) částečně (pokud chcete, vyjádřete se konkrétně):

.....
.....

7. Povede podle vás pravidelné zpracovávání formuláře „vyhodnocení situace dítěte a jeho rodiny“ k lepší ochraně dětí?

a) ano, je lepší přehled

b) ne, pouze ubírá o čas, který by měl být věnován přímo případu

c) nevím, nepřemýšlel/a jsem o tom

d) ano, ale s výhradami (pokud chcete, uveďte s kterými) :

.....
.....
.....

8. Je podle vás přínosem pro práci s klienty zpracovávat na základě vyhodnocení situace dítěte a jeho rodiny „individuální plán ochrany dítěte“?

- a) ano, jsou dané jasné dílčí cíle
- b) ne, nemá vliv na práci s rodinou
- c) nevím, nepřemýšlel/a jsem o tom

9. Je podle vás reálné pořádat případové konference pro řešení konkrétních situací ohrožených dětí a jejich rodin?

- a) ano
- b) ne, z finančních důvodů
- c) ne, z technických důvodů
- d) nevím, nepřemýšlel/a jsem o tom

10. Myslíte si, že bude dostatek pěstounů na přechodnou dobu?

- a) ano
- b) ne
- c) nevím

11. Pokládáte za správné omezení maximální délky pobytu dítěte v pěstounské rodině na přechodnou dobu v trvání 1 roku?

- a) ano
- b) ne
- c) nevím

12. Domníváte se, že omezení délky pobytu dítěte v pěstounské rodině na přechodnou dobu v případě, kdy se nestihne vyřešit situace dítěte, může mít na dítě negativní psychický dopad?

- a) ano
- b) ne
- c) nevím

13. Myslíte si, že někteří pěstouni na přechodnou dobu budou tuto péči vykonávat z důvodu získání finančních prostředků?

- a) ano
- b) ne
- c) nevím

14. Domníváte se, že novela zákona o sociálně-právní ochraně dětí, která má účinnost od 1.1.2013, zajistí lepší ochranu práv nezletilým dětem?

- a) ano
- b) ne
- c) nevím

15. Vnímáte novelu zákona o sociálně-právní ochraně dětí za velkou administrativní zátěž pro sociální pracovníky OSPOD?

- a) ano
- b) ne
- c) nevím, nepřemýšlel/a jsem o tom

16. Považujete práci, která je na sociální pracovníky OSPOD kladena za vysoce náročnou?

- a) ano
- b) ne
- c) nevím

17. Považujete práci s klienty za psychicky náročnou?

- a) ano
- b) ne
- c) občas ano

18. Bylo by přínosem pro sociální pracovníky OSPOD, aby z preventivních důvodů (např. syndrom vyhoření) měli každoročně nárok na další placené pracovní volno např. formou placeného týdenního pobytu v lázních?

- a) ano
- b) ne
- c) nevím

19. Myslíte si, že v současné době dokáže společnost práci sociálního pracovníka OSPOD dostatečně ocenit (přístup veřejnosti, finanční ocenění atp.)?

- a) ano
- b) ne
- c) nevím
- d) částečně (pokud chcete, vyjádřete se konkrétně):

.....

.....

.....

20. Považujete za důležité a přínosné pro práci sociálního pracovníka OSPOD jeho průběžné vzdělávání?

- a) ano
- b) ne
- c) nevím

21. Které průběžné vzdělávání vám nejvíce vyhovuje?

- a) školení
- b) interaktivní seminář
- c) případová supervize
- d) samostudium odborné literatury, metodiky

Děkuji za Váš čas.